

Het relativiteitsvereiste in de Crisis- en herstelwet

In opdracht van de provincie Noord-Brabant

Een onderzoek naar de mogelijke gevolgen van het
relativiteitsvereiste wat betreft versnelling van
beroepsprocedures en rechtsbescherming van
burgers

Iris Graus
Januari 2012

Student: Iris Graus

Studentnummer: 2009192

Onderwijsinstelling: Juridische Hogeschool Avans-Fontys

Studie: HBO-Rechten

Stageplaats: provincie Noord-Brabant

Stageperiode: 5 september 2011 t/m 9 december 2011

Afstudeermentor: dhr. F.G.M. de Laat

Eerste afstudeerdocent: dhr. R. Ritzen

Tweede afstudeerdocent: mevr. S. van Breugel

Datum voltooiing: 10 januari 2012

Plaats: 's-Hertogenbosch

Functie auteur: juridisch onderzoeker

Classificatie: Intern

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptie die ik in het kader van mijn afstuderen aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys heb geschreven. Met deze scriptie sluit ik mijn HBO-Rechten opleiding af. In de periode van 5 september 2011 t/m 9 december 2011 heb ik, in opdracht van Bureau Bestuurlijke en Juridische Zaken van de provincie Noord-Brabant, een onderzoek verricht naar de mogelijke gevolgen van de toepassing van het relativiteitsvereiste (gecodificeerd in de Crisis- en herstelwet) voor de beoogde versnelling van beroepsprocedures en de rechtsbescherming van burgers.

Mijn afstudeerstage heb ik ervaren als een leuke en leerzame tijd. De provincie Noord-Brabant heeft mij de mogelijkheid geboden af te studeren bij Bureau Bestuurlijke en Juridische Zaken. Ik wil daarom graag van deze gelegenheid gebruik maken om de provincie daarvoor te bedanken. In het bijzonder bedank ik zowel mijn afstudeermentor, Frans de Laat, als mijn stagedocent, Ron Ritzen, voor hun begeleiding, advies en interesse. Ook wil ik graag de overige medewerkers van Bureau Bestuurlijke en Juridische Zaken bedanken voor hun betrokkenheid bij het onderzoek en de fijne samenwerking.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Iris Graus

's-Hertogenbosch, januari 2012

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1. Inleiding	4
§1.1. De organisatie	4
§1.2. Aanleiding van het onderzoek	4
§1.3. Probleembeschrijving	4
§1.4. Doelstelling	5
§1.5. Vraagstelling	5
§1.6. Methodische verantwoording	5
§1.7. Interne- en externe validiteit	6
§1.8. Leeswijzer	6
§1.9. Planning	7
2. De Crisis- en herstelwet en het relativiteitsvereiste	8
§2.1. De aanleiding en het doel van de wet	8
§2.2. De inhoud en de opbouw van de wet	8
§2.3. Projecten van de wet	9
§2.4. De codificatie van het relativiteitsvereiste in het bestuurs(proces)recht	10
§2.5. Het doel van het relativiteitsvereiste	11
§2.6. Soorten van relativiteitsvereiste	11
§2.7. Het toepassingsbereik van het relativiteitsvereiste	11
§2.8. Voorbeeld toepassing relativiteitsvereiste	12
§2.9. Het relativiteitsvereiste in het privaatrecht	12
3. De achterliggende gedachte en het doel van de wetgever bij versnelling van beroepsprocedures	13
§3.1. Achterliggende gedachte en het doel van de wetgever bij versnelling van beroepsprocedures	13
§3.2. De situatie voor codificatie van de Crisis- en herstelwet	13
§3.3. De situatie na codificatie van de Crisis- en herstelwet	13
4. De (mogelijke) bijdrage van het relativiteitsvereiste aan versnelling van beroepsprocedure	14
§4.1. Argument voor versnelling van (beroeps)procedures	14
§4.2. Argumenten tegen versnelling van (beroeps)procedures	14
§4.3. Relevantie van het relativiteitsvereiste	15
5. Rechtsbescherming (van burgers) in Nederland	17
§5.1. De betekenis van rechtsbescherming	17
§5.2. Het belang van rechtsbescherming	17
§5.3. Rechtsbescherming door wie?	17
§5.4. De toetsing door rechtsprekende organen	18
§5.5. De grenzen van rechtsbescherming	18

6. Het oordeel van rechters omtrent rechtsbescherming (van burgers)	20
§6.1. Systematiek van toepassing van het relativiteitsvereiste	20
§6.2. Bespreking eerste uitspraak toepassing relativiteitsvereiste	20
§6.2.1. <i>Casusbeschrijving en rechterlijk oordeel uitspraak 19 januari 2011</i>	20
§6.2.1.1. <i>Toelichting op uitspraak</i>	21
§6.3. Analyse totaal aantal uitspraken tot 1 oktober 2011	21
§6.4. De invloed van artikel 1.9 Chw op rechtsbescherming van burgers	22
§6.5. Werkwijze rechtsprekende organen	23
7. Rechtsbescherming (van burgers) op het gebied van omgevingsrecht	24
§7.1. De actio popularis	24
§7.2. Het belanghebbendenbegrip	24
§7.3. Afschaffing van de actio popularis	25
§7.4. Analogieredeneringen	26
§7.4.1. <i>Beroepsrecht milieuorganisaties</i>	26
§7.4.2. <i>Bestrijding oneigenlijk gebruik beroepsrecht</i>	27
§7.4.3. <i>Interpretatiewijze relativiteitsvereiste</i>	27
8. Conclusies	28
§8.1. Relativiteitsvereiste: wel of geen bijdrage aan versnelling van beroepsprocedures?	28
§8.2. Rechtsbescherming van burgers: wel of geen inbreuk?	28
§8.3. Rechtsbescherming van burgers: wel of geen inbreuk op het gebied van het omgevingsrecht?	29
9. Evaluatie onderzoek	30
§9.1. Doelstelling	30
§9.2. Procesevaluatie	30
§9.3. Productevaluatie	30
§9.4. Mogelijkheid tot nader onderzoek	30
Literatuurlijst	31

Samenvatting

Het doel van dit onderzoek is om op 10 januari 2012 aan Bureau Bestuurlijke en Juridische Zaken van de provincie Noord-Brabant een juridische analyse te kunnen overleggen waarin is beschreven wat de (mogelijke) consequenties (kunnen) zijn van toepassing van het relativiteitsvereiste voor de rechtsbescherming van burgers en de versnelling van beroepsprocedures. Het probleem dat heeft geleid tot de formulering van bovenstaande doelstelling is de introductie van het relativiteitsvereiste in de Crisis- en herstelwet. Het vereiste bepaalt wanneer en of er sprake is van een eigen belang bij het voeren van een procedure. Het relativiteitsvereiste moet er voor zorgen dat het rechterlijk oordeel wordt beperkt tot de rechtsnormen die strekken tot bescherming van de belangen van diegenen die beroep instellen. Het relativiteitsvereiste heeft daarnaast versnelling van beroepsprocedures tot doel. Juristen, werkzaam bij de provincie Noord-Brabant, vrezen dat toepassing van het relativiteitsvereiste in de praktijk inbreuk op rechtsbescherming van burgers tot gevolg heeft en zij vragen zich daarnaast af of het vereiste daadwerkelijk bijdraagt aan de beoogde versnelling van beroepsprocedures. Gedurende een tijdsbestek van vier maanden is er onderzoek verricht naar bovenstaand probleem. Het juridisch onderzoek is verricht door middel van casestudy.

Uit onderzoek is gebleken dat het relativiteitsvereiste niet bijdraagt aan versnelling van beroepsprocedures. Het leidt juist tot een extra werklust voor de rechter, wat vervolgens mogelijke vertraging van beroepsprocedures tot gevolg heeft. Vertraging van beroepsprocedures is uitdrukkelijk niet de bedoeling van de wetgever. Met toepassing van het relativiteitsvereiste wordt dus mogelijk een tegenovergesteld en onbedoeld effect gecreëerd. Ook blijkt uit onderzoek dat het relativiteitsvereiste op zichzelf geen geschikte en noodzakelijke maatregel is om versnelling van beroepsprocedures te realiseren, omdat het geen ontvankelijkheidscriterium is. Het relativiteitsvereiste komt (eventueel) pas aan de orde wanneer de ontvankelijkheidsfase gepasseerd is.

Na relevante jurisprudentie te hebben geanalyseerd is er wat betreft de mogelijke gevolgen voor de rechtsbescherming naar voren gekomen dat het relativiteitsvereiste geen inbreuk maakt op de rechtsbescherming van burgers. Deze conclusie is (onder andere) onderbouwd aan de hand van een jurisprudentieanalyse. Daarnaast kunnen de werkwijzen van rechtsprekende organen een rol spelen in de opvatting dat er mogelijk inbreuk gemaakt wordt op rechtsbescherming van burgers, gezien de wijziging/verandering van procesregels met betrekking tot de behandeling van zaken waarop de Chw van toepassing is. Een bepaalde werkwijze kan wellicht tot gevolg hebben dat wordt geïmpliceerd dat de rechter met toepassing van het relativiteitsvereiste inbreuk maakt op de rechtsbescherming van burgers. De rechter is gehouden aan het in acht nemen van de regels omtrent rechtsbescherming. Een bepaalde werkwijze kan daarom in dit geval niet leiden tot een inbreuk op rechtsbescherming. Daarnaast is gebleken dat het relativiteitsvereiste door het kabinet is vormgegeven om te kunnen voorkomen dat bij tal van projecten betrokkenen zich als appellant kunnen melden, wat impliceert dat het zou moeten worden gezien als een ontvankelijkheidscriterium. In de praktijk blijkt het vereiste pas (eventueel) toegepast te worden wanneer de rechter toekomt aan de beoordeling van de beroepsgronden. Het doel van de wetgever en de feitelijke toepassing van het relativiteitsvereiste lijken niet met elkaar overeen te komen.

Ook op het gebied van het omgevingsrecht heeft toepassing van het relativiteitsvereiste geen negatieve invloed. Er is sprake van een analogie tussen de afschaffing van de actio popularis en de introductie van het relativiteitsvereiste op het gebied van rechtsbescherming. Het beroepsrecht van belangenorganisaties die opkomen voor de belangen van vele burgers wordt namelijk niet beperkt als zij voldoen aan twee (door het verdrag van Aarhus gestelde) randvoorwaarden. De individuele belangen van burgers die parallel lopen met het algemeen belang waar een toepasselijk voorschrift op ziet, moeten binnen het beschermingsbereik van het voorschrift vallen en het moet gaan om volgens de wet gerechtigde milieuorganisaties. Ook blijkt bestrijding van oneigenlijk gebruik van het beroepsrecht niet noodzakelijk te zijn, omdat het geen logisch gevolg is dat met introductie van het relativiteitsvereiste niet-belanghebbenden plotseling in grote getale gebruik gaan maken van hun beroepsrecht. Tot slot blijkt uit geanalyseerde jurisprudentie dat in het merendeel van de gedane uitspraken de rechter oordeelt dat het relativiteitsvereiste geen invloed heeft op de uitkomst van de procedure en zodoende ook niet op de rechtsbescherming van burgers.

1. Inleiding

De inleiding bevat alle voor de lezer relevante informatie omtrent de aanleiding van het onderzoek, het probleem en het doel van het onderzoek. Tevens geeft het de lezer inzicht in de opbouw van het rapport.

§1.1 De organisatie

De organisatie waar het onderzoek is verricht is provincie Noord-Brabant, Bureau Bestuurlijke en Juridische Zaken. Het provinciehuis is gevestigd in 's-Hertogenbosch. *“De provincie vormt de schakel tussen gemeente en het Rijk. De provincie wordt daarom ook wel het middenbestuur genoemd. De provinciale kerntaken richten zich op ruimte, economie, milieu, mobiliteit en cultuur.”*¹ Bureau Bestuurlijke en Juridische Zaken houdt zich, zoals de naam al aangeeft, bezig met bestuurlijke- en juridische problematiek.

§1.2 Aanleiding van het onderzoek

Naar aanleiding van de economische crisis waarin Nederland sinds het jaar 2008 verkeert is de Crisis- en herstelwet (hierna te noemen: Chw) opgenomen in het bestuursrecht. In de Chw is het relativiteitsvereiste gecodificeerd. Het vereiste moet zorgen voor beperking van het beroepsrecht van burgers en versnelling van beroepsprocedures. Gebleken is dat vanuit het juridisch werkveld de nodige kritiek op het relativiteitsvereiste wordt geuit. Een aantal juristen, werkzaam bij de provincie Noord-Brabant, vragen zich af of het relativiteitsvereiste mogelijk inbreuk maakt op de rechtsbescherming van burgers en of het daadwerkelijk bijdraagt aan een versnelling van beroepsprocedures. Zij zijn van mening dat er nader onderzoek verricht moet worden naar het gestelde probleem.

§1.3 Probleembeschrijving

*“Sinds het najaar van 2008 verkeert de mondiale economie en ook de Nederlandse economie in crisis. Voor het eerst sinds lange tijd krimpt de economie fors en stijgt de werkloosheid in snel tempo. De regering staat voor de opgave om samen met de medeoverheden en maatschappelijke partners Nederland door deze ernstige economische omstandigheden te loodsen. De regering pakt dit aan door voor de korte termijn met gerichte investeringen een stimulans te geven aan de economie. Daarnaast en tegelijkertijd wordt waar mogelijk de economische structuur versterkt zodat Nederland sneller en sterker uit de recessie te voorschijn komt.”*²

Op 31 maart 2010 is de Chw in werking getreden. Het doel van de Chw blijkt uit bovenstaand citaat. Deze wet heeft de nodige discussie veroorzaakt. Zo ook het in de Chw opgenomen relativiteitsvereiste. Het vereiste bepaalt wanneer en of er sprake is van een eigen belang bij het voeren van een procedure. Er is gebleken dat er vanuit het juridisch werkveld de nodige kritiek op het relativiteitsvereiste wordt geuit. Een aantal juristen, werkzaam bij de provincie Noord-Brabant, vreest dat het relativiteitsvereiste inbreuk maakt op de rechtsbescherming van de partij die een procedure wil starten. Dat is in de regel de burger. Ook is in het werkveld de vraag gerezen of het relativiteitsvereiste daadwerkelijk bijdraagt aan de versnelling van beroepsprocedures in de Chw. De achterliggende gedachte achter de geleverde kritiek en de gerezen vraag is dat de overheid het relativiteitsvereiste wil codificeren in de Algemene wet Bestuursrecht in artikel 8:69a (hierna te noemen: Awb).

---

¹ <www.brabant.nl/organisatie/positie-en-rol-van-de-provincie.aspx>, geraadpleegd op 10-09-2011

² Citaat is afkomstig uit de Memorie van toelichting, *kamerstukken II 2009/10*, 32 127, nr. 3, p.1

Dit heeft tot gevolg dat het vereiste in het gehele bestuursprocesrecht gaat gelden.³ De vraag is of dat wenselijk is als er met het relativiteitsvereiste mogelijk inbreuk wordt gemaakt op de rechtsbescherming van de burger. Ook lijkt dat niet wenselijk zolang niet duidelijk is of met toepassing van het relativiteitsvereiste versnelling van beroepsprocedures daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Genoemde juristen zijn van mening dat er nader onderzoek dient te worden verricht naar de (mogelijke) gevolgen van de toepassing van het relativiteitsvereiste wat betreft de rechtsbescherming van burgers en de daadwerkelijke haalbaarheid van de versnelling van beroepsprocedures in de Chw.

§1.4 Doelstelling

Doel van het onderzoek is, om op verzoek van opdrachtgever Bureau Bestuurlijke en Juridische Zaken van de provincie Noord-Brabant, op 10 januari 2012 een juridische analyse te kunnen overleggen waarin is beschreven wat de (mogelijke) consequenties zijn van toepassing van het relativiteitsvereiste voor de rechtsbescherming van burgers en de versnelling van beroepsprocedures. De opdrachtgever verwacht een compact kwalitatief beschrijvend onderzoek. Dit onderzoek wil zij kunnen raadplegen/toepassen wanneer het relativiteitsvereiste in de praktijk aan de orde is.

§1.5 Vraagstelling

De centrale vraag in dit onderzoek luidt: *“Wat zijn de consequenties van het opnemen van het relativiteitsbeginsel in de Crisis- en herstelwet voor de versnelling van beroepsprocedures en de rechtsbescherming van burgers?”*

Ter beantwoording van de centrale vraag zijn een zestal deelvragen geformuleerd. Deze luiden:

1. Wat houden de Chw en het relativiteitsvereiste in?
2. Wat is de achterliggende gedachte en het doel van de wetgever als het gaat om versnelling van beroepsprocedures in de Chw?
3. Draagt de toepassing van het relativiteitsvereiste bij aan de versnelling van beroepsprocedures in de Chw?
4. Hoe oordelen rechters als het gaat om toepassing van het relativiteitsvereiste wat betreft de rechtsbescherming van burgers?
5. Wat betekent het relativiteitsvereiste voor de rechtsbescherming van burgers op het gebied van het omgevingsrecht?

De centrale vraag en deelvragen worden in dit onderzoek nader uitgewerkt.

§1.6 Methodische verantwoording

Het onderzoek is een kwalitatief beschrijvend onderzoek. De nadruk ligt namelijk op de mogelijke gevolgen van de toepassing van het relativiteitsvereiste. Het onderzoek bestaat geheel uit casestudy. Men moet dan denken aan het lezen en bestuderen van wettelijke bepalingen, juridische (vak)tijdschriftartikelen, kamerstukken/memories van toelichting en het analyseren van jurisprudentie.

In het onderzoek zijn er verschillende bronnen geraadpleegd:

- Wet en jurisprudentie;
- Vakliteratuur en vaktijdschriften/gepubliceerde stukken;
- Juridische databanken en internetbronnen;
- Kamerstukken/memories van toelichting.

---

³ Kamerstukken II 2009/10, 32 450, nr. 2, p.16

Om de betrouwbaarheid van de te raadplegen informatiebronnen aan te tonen en te vergroten is er in het onderzoek (indien mogelijk) gebruik gemaakt van de meest recente vakliteratuur, vaktijdschriften/gepubliceerde stukken (denk aan onderzoeken en rapportages) en jurisprudentie. Om er zeker van te zijn dat de gebruikte wetteksten betrouwbaar en actueel zijn is er gebruik gemaakt van de website: www.overheid.nl. Wat betreft de juridische databanken kan er mijns inziens vanuit worden gegaan dat de informatie betrouwbaar is. De gebruikte websites zijn getoetst op betrouwbaarheid aan de hand van het gegeven dat er in het onderzoek voornamelijk websites zijn geraadpleegd die beheerd en beveiligd worden door de overheid zelf. Overige websites zijn getoetst op betrouwbaarheid aan de hand van een checklist.⁴ Tot slot is er in het onderzoek gebruik gemaakt van kamerstukken/memories van toelichting. Mijns inziens kan er dit geval ook vanuit worden gegaan dat deze informatie als betrouwbaar gekwalificeerd kan worden, omdat kamerstukken/memories van toelichting zelf door de wetgever zijn geschreven en gepubliceerd.

§1.7 Interne- en externe validiteit

Het onderzoek bestaat uit een probleembeschrijving en een centrale vraag. De centrale vraag is onderverdeeld in deelvragen en een doelstelling. Opdrachtgever Bureau Bestuurlijke en Juridische Zaken van de provincie Noord-Brabant heeft de mogelijkheid het onderzoeksplan in te zien. Op deze wijze krijgt de opdrachtgever inzicht in de bedoeling van het onderzoek.

De uitkomsten van het verrichte onderzoek kunnen (eventueel) opheldering bieden als het gaat om het voornemen het relativiteitsvereiste in het bestuursprocesrecht op te nemen.⁵

§1.8 Leeswijzer

Gezien het feit dat de focus van het onderzoek ligt op het relativiteitsvereiste in de Chw is er voor gekozen om in hoofdstuk 2 dieper in te gaan op de begrippen Chw en het relativiteitsvereiste. De hoofdstukken 3 en 4 hebben betrekking op het onderwerp versnelling van beroepsprocedures in de Chw. Hoofdstuk 3 is een beschrijvend hoofdstuk en behandelt de achterliggende gedachte en het doel van de wetgever als het gaat om versnelling van beroepsprocedures. Ook komt de situatie voor- en na het opnemen van de Chw aan de orde. Hoofdstuk 4 gaat in op de vraag of het relativiteitsvereiste daadwerkelijk bijdraagt aan versnelling van beroepsprocedures. In de hoofdstukken 5, 6 en 7 komt de rechtsbescherming (van burgers) aan de orde. Hoofdstuk 5 richt zich op wat rechtsbescherming inhoudt. In hoofdstuk 6 wordt jurisprudentie geanalyseerd. Hoofdstuk 7 gaat in op het relativiteitsvereiste in het omgevingsrecht. In hoofdstuk 8 vind de lezer de conclusies. Het onderzoek wordt afgesloten met de literatuurlijst en bijlagen. De bijlagen zijn bedoeld ter ondersteuning van de tekst en waar nodig wordt verwezen naar een bijlage.

---

⁴ <www.webdetective.nl/checklist.html> , geraadpleegd op 08-09-2011

⁵ Van Schaaik 2011, p.147

§1.9 Planning

Week	Activiteit	Tijd
Week 35 t/m week 38	Informatie verzamelen en onderzoeksopzet maken	100 uur
Week 40 t/m week 42	Uitwerken deelvraag 1 en deelvraag 2	84 uur
Week 43 t/m week 45	Uitwerken deelvraag 3 en deelvraag 4	84 uur
Week 46 t/m week 47	Uitwerken deelvraag 5	56 uur
Week 48 t/m week 50	Afronden scriptie/ conclusies schrijven	70 uur

Toelichting opbouw planning

Zoals in planning te zien is, is er gekozen voor een strakke planning. De reden dat er voor een strakke planning is gekozen is dat eventuele onvoorziene omstandigheden gedurende het onderzoek gemakkelijk(er) opgelost of omzeild kunnen worden door van de planning af te wijken. De weken 51 t/m week 2 zijn daarom niet in bovenstaande tabel opgenomen. Deze weken worden gezien als eventuele "reserveweken".

2. De Crisis- en herstelwet en het relativiteitsvereiste

In de probleembeschrijving, de doelstelling en de vraagstelling wordt ingegaan op de Chw en het relativiteitsvereiste. De begrippen vormen een belangrijke richtlijn in het onderzoek, waardoor een nadere toelichting van de begrippen noodzakelijk is. Dit hoofdstuk biedt de lezer inzicht in de betekenis van de begrippen.

§2.1 De aanleiding en het doel van de wet

“Sinds het najaar van 2008 verkeert de mondiale economie en ook de Nederlandse economie in crisis. Voor het eerst sinds lange tijd krimpt de economie fors en stijgt de werkloosheid in snel tempo. De regering staat voor de opgave om samen met de medeoverheden en maatschappelijke partners Nederland door deze ernstige economische omstandigheden te loodsen. De regering pakt dit aan door voor de korte termijn met gerichte investeringen een stimulans te geven aan de economie. Daarnaast en tegelijkertijd wordt waar mogelijk de economische structuur versterkt zodat Nederland sneller en sterker uit de recessie te voorschijn komt.”⁶

Bovenstaand citaat geeft de aanleiding en het doel van de Chw kort en bondig weer.

§2.2 De inhoud en opbouw van de wet

Om de Chw vorm te kunnen geven heeft de overheid de volgende stappen ondernomen:

- In kaart brengen welke projecten voor 1 januari 2014 kunnen starten. Het gaat dan om projecten die een groot effect hebben op de werkgelegenheid of de economie;
- Nagaan of er (juridische) mogelijkheden bestaan om deze projecten sneller uit te kunnen voeren en of er (juridische) belemmeringen zijn die een eventuele voortgang kunnen bedreigen;
- Per onderdeel van het bestuursrecht als rechtsgebied uitzoeken of er in wetten en procedures mogelijkheden bestaan om projecten te versnellen en de risico's van de projecten te beperken.

De overheid moest er bij het vormgeven van de Chw op letten dat wijzigingen van wetten en procedures niet ten koste zou gaan van een zorgvuldige besluitvorming. Ook diende zij rekening te houden met het feit dat niet voorbij mag worden gegaan aan Europese/internationale regels. Het resultaat van de ondernomen stappen is een geheel van projecten en een aantal wetwijzigingen. Bij wetwijzigingen moet gedacht worden aan wijzigingen in bijzondere wetten, zoals de natuurbeschermingswet.⁷

De Chw is onderverdeeld in tijdelijke en permanente maatregelen om procedures te vereenvoudigen en te versnellen. De tijdelijke maatregelen zijn opgenomen in de hoofdstukken 1 en 2 van de Chw. Deze maatregelen zijn als experiment opgenomen in de Chw om te bezien wat de resultaten hiervan zijn. De tijdelijke maatregelen komen per 1 januari 2014 weer te vervallen. De titel van hoofdstuk 1 is 'Bijzondere bepalingen voor projecten'. Het gaat in hoofdstuk 1 om:

- Het stroomlijnen van procedures voor besluiten van ruimtelijke en infrastructurele projecten;
- Het verkorten van de doorlooptijden van procedures voor aangewezen projecten.

⁶ Citaat is afkomstig uit de Memorie van toelichting, *kamerstukken II 2009/10*, 32 127, nr.3, p.1

⁷ Memorie van toelichting, *kamerstukken II 2009/10*, 32 127, nr.3

De titel van hoofdstuk 2 is 'Bijzondere voorzieningen'. In hoofdstuk 2 worden:

- Nieuwe besluitfiguren, het gebiedsontwikkelingsplan en het projectuitvoeringsbesluit geïntroduceerd, die als doel hebben het vrijmaken van milieuruimte respectievelijk het versneld kunnen uitvoeren van bouwprojecten.
- Nieuwe maatregelen voorgesteld voor het versneld uitvoeren van lokale en (boven)regionale projecten met nationale betekenis.
- Bepalingen opgenomen over het afwijken van milieuregelgeving door middel van een experiment. Het doel daarvan is bij te dragen aan innovatieve ontwikkelingen die de economische crisis bestrijden, bijdragen aan duurzaamheid, bepalingen formuleren over radarzoning om de realisatie van de aanleg van windmolenparken te versnellen en bepalingen formuleren over het versoepelen van de regels van de Leegstandwet wat betreft de huurprijs bij tijdelijk verhuur van woningen en bijdragen aan investeringen om energie in huurwoningen te besparen.

De titels van de hoofdstuk 3 en 4 zijn 'Wijziging van diverse wetten' en 'Wijziging van lagere wetgeving'. Deze hoofdstukken bevatten de permanente maatregelen om ruimtelijke procedures te vereenvoudigen en te versnellen. Hiervoor worden dan ook wijzigingen van een groot aantal wetten voorgesteld. In hoofdstuk 5 van de Chw zijn de overgang- en slotbepalingen te lezen.⁸

§2.3 Projecten van de wet

Met de Chw kunnen grote ruimtelijke projecten sneller worden uitgevoerd.

Eerder genoemde projecten zijn in de bijlagen I en II van de Chw opgenomen.

Hieronder worden ze kort toegelicht.

Duurzaamheid

Onder de Chw vallen maatregelen voor een duurzame en vernieuwende economie.

Het gaat dan om projecten voor energiebesparing en duurzaam ondernemen.

Een tweetal voorbeelden:

- Starten van een pilotproject voor de aanpak van grondwaterverontreiniging in de Rotterdamse haven;
- Extra geld voor windturbines op zee, elektrische auto's en energiewinning in de kassenbouw.

Bereikbaarheid

De Chw zorgt ervoor dat de aanleg en het onderhoud van wegen, spoorlijnen, waterwegen en van bruggen en viaducten eerder kan plaatsvinden. Een tweetal voorbeelden:

- Snellere besluitvorming over de aanleg van nieuwe wegen zoals de A4 Midden Delfland tussen Delft en Schiedam en de A74 bij Venlo;
- Snellere besluitvorming over zandsuppleties en het opspuiten van zeezand op stranden, zodat de Nederlandse kust niet verder afbrokkelt.

Woningbouw en bedrijventerreinen

De Chw zorgt voor meer woningen en bedrijfslocaties in Nederland.

Een tweetal voorbeelden:

- Woningbouw in de Zuidplaspolder tussen Rotterdam en Gouda;
- Aanleg van bedrijventerreinen in het gebied Klavertje 4 in Venlo.

---

⁸ Textor 2010, p.1-2

Wetswijzigingen

De Chw kent een aantal wijzigingen van bestaande wetten die tot doel hebben:

- Het inkorten van procedures;
- Het stroomlijnen van wetgeving;
- Het terugdringen van het aantal benodigde vergunningen;
- Meer duidelijkheid scheppen in bestuurlijke verantwoordelijkheden;
- Het waarborgen van zorgvuldig genomen besluiten.

Door middel van de wijzigingen wordt mogelijk gemaakt dat voor bepaalde projecten een versnelling van een half jaar mogelijk is. Daarnaast geldt voor ieder project dat er wordt bijgedragen aan werkgelegenheid, duurzaamheid en economische groei in Nederland.⁹

§2.4 De codificatie van de relativiteitsleer in het bestuurs(proces)recht

Met de inwerkingtreding van de Chw is ook het relativiteitsvereiste geïntroduceerd in bestuursrechtelijke procedures. Het relativiteitsvereiste is opgenomen in artikel 1.9 Chw. In dit artikel is omschreven dat de administratieve rechter een besluit niet vernietigt op grond, dat het in strijd is met een geschreven of ongeschreven rechtsregels of een algemeen rechtsbeginsel, indien deze regels of beginselen kennelijk niet strekken tot bescherming van de belangen van diegenen die zich daarop beroepen.¹⁰ Met de omschrijving in het artikel wordt bedoeld dat er een onlosmakelijk verband moet bestaan tussen de beroepsgrond en de daadwerkelijke redenen voor het beroep. In het bestuursrecht is het over het algemeen zo dat wanneer iemand het niet eens is met een genomen besluit hij/zij zich met betrekking tot alle aspecten van een besluit tot de rechter kan wenden. Met de introductie van het relativiteitsvereiste wordt beoogd het beroepsrecht te beperken tot de delen van een besluit waar de betrokkene ook echt een direct en persoonlijk belang bij heeft.¹¹ Een voorbeeld van een direct en persoonlijk belang is het volgende: een omwonende die geen zicht heeft op een bouwlocatie kan niet met succes beroep instellen op de grond dat niet wordt voldaan aan de redelijke eisen van welstand, omdat het in dit geval niet gaat om een direct en persoonlijk belang van de betreffende omwonende. Door de jaren heen is de toepassing van het relativiteitsvereiste in het (gehele) bestuurs(proces)recht steeds onderwerp van gesprek geweest. Voordat er in het onderzoek kan worden ingegaan op de mogelijke effecten van het relativiteitsvereiste zal ik kort stilstaan bij de ontwikkelingen van de afgelopen jaren met betrekking tot het relativiteitsvereiste. De wetgever heeft er in het bestuursrecht nooit eerder voor gekozen om een relativiteitsregel te formuleren. Uit jurisprudentie¹² kan namelijk worden geconcludeerd dat met het stellen van het vereiste van het zijn van een belanghebbende al een bepaalde begrenzing (van rechtsbescherming) wordt beoogd als het gaat om de mogelijkheid tegen een besluit bezwaar te maken en (eventueel) beroep in te stellen. Degene die een procedure start moet namelijk voldoen aan het belanghebbendenbegrip (zie artikel 1:2 Awb) om zijn/haar beroepsgronden aan te kunnen voeren. Toepassing van het relativiteitsvereiste zou het oneigenlijk gebruik van het beroepsrecht moeten bestrijden. Over het bestrijden van oneigenlijk gebruik is de laatste jaren in de rechtsgelerde literatuur een debat gevoerd.¹³ Voornamelijk bleek het op het gebied van het omgevingsrecht politiek wenselijk te zijn

⁹ <www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/crisis-en-herstelwet/inhoud-crisis-en-herstelwet>, geraadpleegd op 06-09-2011

¹⁰ <www.wetten.overheid.nl/zoeken_op/BWBR0027431/Hoofdstuk1156051/Afdeling2/24/Artikel19/geldigheidsdatum_07-09-2011>, geraadpleegd op 07-09-2011

¹¹ *Kamerstukken II* 2008/09 31 721, nr.24

¹² Rb Utrecht, 01-06-2011, *LJN* BR5269 / Rb Utrecht, 02-07-2007, *LJN* BA9417

¹³ *Kamerstukken II* 2009/10, 32 450, nr.3, p.18

besluiten zo min mogelijk te laten vernietigen en de realisering van een project niet te laten vertragen, wegens schending van een rechtsregel die geen nadeel heeft voor degene die zich erop beroept.¹⁴

§2.5 Het doel van het relativiteitsvereiste

Het relativiteitsvereiste is in de Chw opgenomen, omdat de wetgever daarmee wil bereiken dat het rechterlijk oordeel wordt beperkt tot de rechtsnormen die strekken tot bescherming van de belangen van degenen die beroep instellen. Een beoogd doel is het versnellen van (beroeps)procedures.¹⁵ Voordat het relativiteitsvereiste werd gecodificeerd werd het rechterlijk oordeel vooral beperkt door artikel 8:69 lid 1 Awb. In dit artikel is omschreven dat partijen de omvang van het geding bepalen door middel van de aangevoerde gronden tegen het besluit. Partijen zijn niet beperkt tot het aanvoeren van bezwaren die de eigen belangen betreffen. Een partij moet wel door het (bestreden) besluit (feitelijk) in zijn belang zijn geraakt om als belanghebbende te worden aangemerkt en beroep in te kunnen stellen. Als de rechter partijen ontvankelijk heeft verklaard kunnen zij vernietiging van een besluit eisen. De geschonden normen hoeven niet te strekken tot bescherming van de belangen van de eiser. Dit laatste is wat de wetgever met de introductie van het relativiteitsvereiste heeft willen veranderen. Het relativiteitsvereiste ontnemt de rechter de mogelijkheid om een besluit te vernietigen op basis van de schending van een rechtsnorm die in feite niet strekt tot bescherming van de belangen van de eisende partij.¹⁶

§2.6 Soorten van relativiteitsleer

In het bestuursrecht zijn er twee vormen van relativiteit te onderscheiden: een strikte- en een ruime variant. Een strikte relativiteitsregel houdt in dat een belanghebbende een besluit kan aanvechten als het concrete voorschrift (bijvoorbeeld een specifiek voorschrift uit het Besluit brandveilig gebruik bouwwerken), dat volgens de eisende partij is geschonden, mede strekt tot bescherming van de belangen van die partij. De andere variant is een relativiteitsregel in ruime zin. Daarbij is het beschermingsbereik van de regeling als geheel bepalend (bijvoorbeeld het gehele Besluit brandveilig gebruik bouwwerken), dus niet alleen een concrete bepaling uit een regel waarop iemand zich beroept.¹⁷

§2.7 Het toepassingsbereik van het relativiteitsvereiste

De wetgever wil het relativiteitsvereiste in het (gehele) bestuursprocesrecht laten gelden. Om erachter te komen wat de gevolgen van toepassing van het relativiteitsvereiste (kunnen) zijn in het bestuursprocesrecht, heeft de wetgever het vereiste als een soort experiment gecodificeerd in de Chw. Met ervaringen, opgedaan vanuit de Chw, kan in de toekomst op andere onderdelen van het bestuursrecht/omgevingsrecht rekening worden gehouden. Het relativiteitsvereiste geldt alleen in de fase van de rechtspraak. In de bezwaarschriftprocedure en in de uniforme openbare voorbereidingsprocedure geldt het niet. Dit is het geval, omdat het bestuur bij de voorbereiding en heroverweging van een besluit alle toepasselijke voorschriften en beginselen in acht behoort te nemen. Ook heeft het bestuur het doel zoveel mogelijk relevante informatie te vergaren voordat moet worden gefilterd in een eventuele beroepsprocedure.¹⁸

---

¹⁴ Heijnsman 2011, p.9-10

¹⁵ Schueler 2010, p.35-36

¹⁶ Schueler 2010, p.36-37

¹⁷ de Poorter e.a. 2004, p.31-32

¹⁸ Schueler 2010, p.36-37

§2.8 Voorbeeld toepassing relativiteitsvereiste

Het relativiteitsvereiste is voor velen nog een relatief vaag begrip. Ter verduidelijking wordt hierna een concreet voorbeeld gegeven van de toepassing van het relativiteitsvereiste. Naast een perceel waarop een rij van twintig nieuwe woningen wordt vergund wonen mensen. Eén van deze mensen woont dichtbij het perceel. De afstand tot zijn woning is namelijk drie meter. De bewoner voert aan dat de luchtdoorlatendheid van het vergunde bouwwerk onvoldoende is om warmteverlies (als gevolg van tocht) te beperken. Hij beroept hij zich in dit geval op een norm die niet strekt tot bescherming van zijn belang als buurman. Het voorschrift is gesteld in het belang van de energiezuinigheid. Wanneer de bewoner aanvoert dat de nieuwe woningen brandgevaarlijk zijn, dan zal de rechter het besluit onder andere moeten toetsen aan de voorschriften over brandgevaarlijke situaties. Als in dat geval één of meer van die voorschriften zijn geschonden (die opgesteld zijn met het oog op de veiligheid binnen en rondom de vergunde woningen), dan zal de rechter het bestreden besluit moeten vernietigen. Het belang van de buurman valt dan wel binnen het beschermingsbereik.¹⁹

§2.9 Het relativiteitsvereiste in het privaatrecht

Het begrip relativiteit is in het Nederlandse recht niet onbekend. In het privaatrecht wordt dit vereiste met regelmaat toegepast in de praktijk. Het vereiste is opgenomen in artikel 6:163 van het Burgerlijk Wetboek. Dit artikel omschrijft dat er geen verplichting tot schadevergoeding bestaat, wanneer de geschonden norm niet strekt tot bescherming tegen de schade zoals benadeelde die heeft geleden.²⁰ Een arrest dat het relativiteitsvereiste goed verduidelijkt is het tandarts-arrest.²¹ In casu oefent iemand al jaren onbevoegd het tandartsenberoep uit. Een aantal bevoegde tandartsen vorderen bij de rechter dat wordt verboden dat de betreffende persoon tandheelkunde uitoefent, omdat hij daarmee (jegens hen) een onrechtmatige daad pleegt. De Hoge Raad bepaalt in het arrest dat het relativiteitsvereiste aan de vordering in de weg staat, omdat de geschonden norm tot doel heeft de patiënten te beschermen en niet de betreffende tandartsen.

---

¹⁹ B.J. Schueler 2010, p.36-37

²⁰ <www.wetten.overheid.nl/BWBR0005289/Boek6/Titel3/Afdeling1/Artikel163/geldigheidsdatum
12-09-2011>, geraadpleegd op 12-09-2011

²¹ HR 17-01-1958, NJ 1961, 568

3. De achterliggende gedachte en het doel van de wetgever bij versnelling van beroepsprocedures

In hoofdstuk 2 zijn de Chw en het relativiteitsvereiste nader toegelicht.

Om uiteindelijk de vraag, of het relativiteitsvereiste bijdraagt aan versnelling van beroepsprocedures, te kunnen beantwoorden is het noodzakelijk te weten wat de achterliggende gedachte en het doel van de wetgever is als het gaat om versnelling van beroepsprocedures in de Chw. Ook is het in dat kader van belang de situatie (met betrekking tot versnelling van beroepsprocedures) voor- en na de inwerkingtreding van de Chw te beschrijven.

§3.1 Achterliggende gedachte/ doel Chw

Zoals in hoofdstuk 2 is besproken is de achterliggende gedachte van het opnemen van de Chw de economische crisis. Met behulp van deze wet wil de wetgever de Nederlandse economie een stimulans geven en de economische structuur versterken.²²

§3.2 De situatie voor codificatie van de Chw

Al voordat de Chw werd gecodificeerd kende de Awb op grond van artikel 8:52 (en verder) de mogelijkheid van versnelde behandeling van een beroep.

In dat geval kan de rechter ervoor kiezen de termijnen voor het betalen van griffierecht en voor het indienen van de op een zaak betrekking hebbende stukken te verkorten.

Ook de termijn voor het reageren op het verslag van een deskundige kan worden verkort. In de praktijk wordt hiermee een tijdswinst geboekt van een paar maanden.

Normaal gesproken vindt versnelde behandeling van een ingesteld beroep alleen plaats op verzoek van een appelland, maar er kunnen zich ook bijzondere gevallen voordoen waarin de wet de rechter verplicht een zaak versneld te behandelen.²³

§3.3 De situatie na codificatie van de Chw

De Chw verplicht rechtsprekende organen zaken versneld te behandelen.

Dit betekent dat in de beroepsprocedure voor een aantal processtappen de termijnen worden verkort. Op grond van artikel 1.6 lid 1 Chw behandelt de rechter het beroep met toepassing van afdeling 8.2.3 Awb. De rechter kan met behulp van deze bepaling de omvang van het vooronderzoek beperken en de (procedurele) termijnen verkorten.

Artikel 1.6 lid 4 Chw verplicht de rechter om (hoger) beroep tegen besluiten binnen zes maanden af te doen. De meeste (hoger) beroepen bij rechtbanken en de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna te noemen: de Afdeling) worden momenteel al binnen een jaar afgedaan. Artikel 1.9 Chw dient er daarnaast voor te zorgen dat het rechterlijk oordeel beperkt wordt tot de rechtsnormen die strekken tot bescherming van de belangen van diegenen die beroep instellen, zodat procedures sneller kunnen worden afgedaan. De rechter is overigens niet altijd verplicht een beroep versneld te behandelen. Artikel 8:52 lid 2 sub c Awb bepaalt dat de rechter artikel 8:43 Awb geheel of gedeeltelijk buiten toepassing kan laten. De mogelijkheid om degene die beroep instelt schriftelijk te repliceren en het bestuursorganen te laten dupliceren wordt dan door de rechter niet toegepast. Ook kan op grond van artikel 8:53 Awb worden bepaald dat een zaak een gewone behandeling vraagt als deze niet voldoende spoedeisend is of als versnelde behandeling de belangen van appellandten schaadt.²⁴

---

²² Voor meer informatie hierover wordt terugverwezen naar §2.1

²³ Jager 2010, p.32-33

²⁴ Jager 2010, p.33

4. De mate waarin het relativiteitsvereiste bijdraagt aan versnelling van beroepsprocedures

In hoofdstuk 3 is de achterliggende gedachte en het doel van de wetgever, als het gaat om versnelling van beroepsprocedures, belicht. Ook is zowel de situatie voor- als na het opnemen van de Chw beschreven. Zolang als het in Nederland kan duren om infrastructurele projecten en andere bouwprojecten van de grond te krijgen, zo snel kwam het wetsvoorstel voor de Chw tot stand. En zo snel bedacht de wetgever ook dat met toepassing van het relativiteitsvereiste beroepsprocedures versneld moesten worden. Om versnelling van beroepsprocedures als wetgever te kunnen realiseren dient eerst onderzocht worden of toepassing van het relativiteitsvereiste daar daadwerkelijk aan kan bijdragen.

§4.1 Argument voor versnelling van beroepsprocedures

De Chw is gericht op versnelling van de besluitvorming met betrekking tot (economisch) belangrijke projecten. Het relativiteitsvereiste zou moeten bijdragen aan de versnelling. Als het gaat om de vraag of dat ook daadwerkelijk het geval is wordt doorgaans het volgende positieve argument aangedragen: in de praktijk doet het zich voor dat het relativiteitsvereiste tot gevolg heeft dat een rechter niet tot vernietiging van een bestreden besluit overgaat, omdat het vereiste daarin in de weg staat. Een belangrijke reden van vertragingen van een proces is dat de rechter een besluit (geheel of gedeeltelijk) moet vernietigen.²⁵ Als de rechter een bestreden besluit (geheel of gedeeltelijk) vernietigt kan het bestuursorgaan worden verplicht een nieuw besluit te nemen of het besluit aan te passen. Dit kost in de praktijk veel tijd. Als het proces bij de rechter een paar weken of paar maanden langer duurt, maar wel vernietiging van een besluit kan worden voorkomen, is er toch sprake van tijdswinst. Met toepassing van het relativiteitsvereiste is het dus mogelijk te voorkomen dat teveel besluiten onnodig (geheel of gedeeltelijk) worden vernietigd.²⁶

§4.2 Argumenten tegen versnelling van beroepsprocedures

Als het gaat om de vraag of toepassing van het relativiteitsvereiste bijdraagt aan versnelling van beroepsprocedures zijn een aantal tegenargumenten aan te dragen. Eerst een pragmatische bedenking. Het relativiteitsvereiste is per 31 maart 2010 opgenomen in de Chw en hoort weer per 1 januari 2014 te vervallen, omdat het is geïntroduceerd als tijdelijke maatregel.²⁷ Het relativiteitsvereiste is dus maar een relatief korte tijd toepasbaar. De relatief korte periode van codificatie bemoeilijkt het versnellingsproces. Voornamelijk rechtsprekende organen kampen met onduidelijkheden als het gaat om toepassing van het relativiteitsvereiste. De onbekendheid en onwennigheid heeft tot gevolg dat rechtsprekende organen nog aan het "stoeien" zijn met de nieuwe wetgeving, wat over het algemeen niet leidt tot versnelling van beroepsprocedures. De Raad van State heeft (voordat het vereiste is opgenomen in de Chw) dan ook al voorspeld dat het vereiste in het begin in veel geschillen eerder vertraging dan versnelling zal veroorzaken.²⁸

---

²⁵ Schueler 2010, p.39-40

²⁶ Schueler 2010, p.39-40

²⁷ Textor 2010, p.1-2

²⁸ Schueler 2010, p.39

Tijdens de laatste behandeling van de Chw op 16 maart 2010 in de eerste kamer²⁹, liet de minister van Justitie weten dat de wetgever het relativiteitsvereiste permanent wil introduceren in het algemeen bestuurs(proces)recht. Het is nog onduidelijk of een permanente introductie van het relativiteitsvereiste zou kunnen leiden tot versnelling van beroepsprocedures. Nader onderzoek zou daar meer duidelijkheid over kunnen verschaffen. Op de permanente codificatie van het relativiteitsvereiste wordt in dit onderzoek niet verder ingegaan.

Tevens is het zo dat de toepassing van het relativiteitsvereiste vanuit Europeesrechtelijk perspectief (onder andere het Verdrag van Aarhus³⁰) bezien niet discutabel is. Het risico is daarom groot dat de nationale rechter prejudiciële vragen dient te stellen aan internationale rechtsprekende organen. Het gevolg van stellen van prejudiciële vragen is een tijdsverlies van ongeveer twee tot drie jaar.³¹ Met alle gevolgen van dien als beslissingen moeten worden teruggedraaid. Bij het lezen van de kamerstukken waarin wordt aangegeven dat het relativiteitsvereiste door het kabinet is vormgegeven om te kunnen voorkomen dat bij tal van projecten weinig betrokken mensen zich als appellant kunnen melden, ontstaat de vraag of de verwachtingen met betrekking tot tijdswinst wel realistisch zijn.³² Het in de Chw opgenomen relativiteitsvereiste heeft het bedoelde effect namelijk niet. Het belanghebbendenbegrip blijft exact hetzelfde. Ook verandert niets aan de mogelijkheid van mensen om van het beroepsrecht gebruik te maken. Hetgeen is veranderd is dat mensen die beroep in stellen geen vernietiging van een besluit kunnen realiseren als zij een beroep doen op normen die niet strekken tot bescherming van hun belangen en de overige gronden waarop zij zich beroepen ongegrond zijn.³³ Verder roept de toepassing van het relativiteitsvereiste meerdere complexe juridische vragen op naar het beschermingsbereik van betrokken normen. De beantwoording daarvan kost veel extra tijd. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een eerder gevoerde rechterlijke procedure.³⁴ Daarnaast moet het volgens de wettekst van artikel 1.9 Chw gaan om het *kennelijk* niet strekken tot bescherming van degenen die daarop een beroep doen. Feit is dat het relativiteitsvereiste nieuwe wetgeving is en dat maakt het in beginsel alleen maar lastiger om een juiste invulling te geven aan het begrip kennelijk. Het gegeven dat er discussie mogelijk is over de invulling van het begrip kennelijk komt niet altijd ten goede aan de beoogde tijdswinst.³⁵

§4.3 De relevantie van het relativiteitsvereiste

Een vraag die ontstaat na het lezen van bovenstaande paragrafen is de vraag of het relativiteitsvereiste een noodzakelijke maatregel is om versnelling van beroepsprocedures te realiseren? Dit is discutabel. De wetgever beoogt met het relativiteitsvereiste procedures op procesrechtelijk gebied te versnellen. Dat blijkt uit het feit dat het relativiteitsvereiste door het kabinet is vormgegeven om te voorkomen dat bij tal van projecten weinig betrokken mensen zich als appellant kunnen melden.³⁶ Uit dit onderzoek blijkt dat het relativiteitsvereiste een vereiste is dat wordt toegepast op het moment dat er wordt toegekomen aan de beoordeling van de

²⁹ <www.g-advocaten.nl/_userfiles/EDDF359D-B307-406-A9D66ABC075AE-userfiles/2%20-%20Relativiteitsvereiste%20def.pdf>, geraadpleegd op 23-11-2011

³⁰ Het verdrag van Aarhus is een verdrag dat gaat over toegang tot informatie, participatie bij besluitvorming en toegang tot de rechter in milieuaangelegenheden, wat in 1998 is gesloten.

³¹ Barkhuysen & Kortman 2010, p.328-330

³² *Kamerstukken II* 2008/09 31 721, nr.24

³³ Schueler 2010, p.39-40

³⁴ ABRvS 3 december 2008, nr. 200703693/1

³⁵ Barkhuysen & Kortman 2010, p.329

³⁶ *Kamerstukken II* 2008/09 31 721, nr.24

beroepsgronden. De rechter gaat namelijk bij de beoordeling/behandeling van de beroepsgronden na of de geschonden normen strekken tot bescherming van de belangen van degenen die beroep instellen, tenzij hij bijvoorbeeld oordeelt dat het relativiteitsvereiste geen bespreking behoeft. Het vereiste wordt dus niet toegepast in de fase waar de rechter de ontvankelijkheid van partijen beoordeelt. Het doel van de wetgever en de wijze waarop het relativiteitsvereiste wordt toegepast lijkt in de praktijk niet met elkaar overeen te komen.

Bovenstaande constatering neemt niet weg dat andere versnellingsmaatregelen, zoals omschreven in artikel 1.6 Chw, wel (kunnen) leiden tot versnelling van beroepsprocedures. Dit blijkt onder andere uit een evaluatierapport van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.³⁷ In dit onderzoek wordt niet verder ingegaan op de andere versnellingsmaatregelen in de Chw, omdat het zich beperkt tot de werking van het relativiteitsvereiste.

---

³⁷ Naeff Consult BV 2010, p.13-14

5. Rechtsbescherming (van burgers) in Nederland

In hoofdstuk 4 is aan de orde gekomen of toepassing van het relativiteitsvereiste bijdraagt aan de versnelling van beroepsprocedures. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op rechtsbescherming (van de burger) in Nederland. De begrippen rechtsbescherming en relativiteit houden verband met elkaar, omdat de introductie van het relativiteitsvereiste het beroepsrecht van burgers beoogt te beperken. Het hebben van een beroepsrecht is een onderdeel van rechtsbescherming.

§5.1 De betekenis van rechtsbescherming

In Nederland is het een feit dat overheden meer macht hebben dan burgers. Om burgers te beschermen tegen (onrechtmatig) bestuurshandelen bestaat er rechtsbescherming. Onder rechtsbescherming wordt verstaan: het geheel aan mogelijkheden om achteraf op te komen tegen een (al genomen) besluit of een (al verrichte) andere handeling.³⁸ Rechtsbescherming tegen het bestuur is gericht op het beslechten van een geschil over de inhoud van een bestuursrechtelijke rechtsbetrekking. Een bestuursrechtelijke rechtsbetrekking is een door rechtsnormen beheerste verhouding tussen het bestuur (gemeente, provincie en rijk) en één of meer burgers, dan wel tussen bestuursorganen of tot het bestuur behorende rechtspersonen onderling.³⁹

§5.2 Het belang van rechtsbescherming

Rechtsbescherming tegen het bestuur is om een aantal redenen van belang. Allereerst is het zo dat burgers in heel veel opzichten van overheidsbeslissingen afhankelijk zijn. Daarnaast dient de burger vaak als relatief machteloos te worden beschouwd tegenover de overheidsorganisaties. Met name geldt dit wanneer bestuursorganen eenzijdige publiekrechtelijke rechtshandelingen verrichten, zoals het vaststellen van algemeen verbindende voorschriften of het geven van (vrije) beschikkingen. Bij dit soort besluiten speelt beleidsvrijheid of beoordelingsvrijheid. Dit vraagt om tegenwicht in de vorm van een rechterlijke controle. Rechtspraak is een overheidstaak die kan bijdragen aan de legitimiteit van het handelen van de overheid. Waar (mogelijk) inbreuk wordt gemaakt op rechtsbescherming, kunnen de rechtsprekende organen de burger beschermen.⁴⁰

§5.3 Rechtsbescherming door wie?

Rechtsbescherming wordt geboden door rechterlijke instanties. In het Nederlands rechtssysteem kan er onderscheid worden gemaakt tussen rechtspraak door een bestuursrechter en rechtspraak door een burgerlijke rechter. Ook kan de strafrechter rechtsbescherming bieden, namelijk wanneer een betrokkene een overtreding begaat om te bereiken dat de strafrechter de (on)rechtmatigheid van het overtreden besluit beoordeelt. In het privaatrecht en bestuursrecht gaat het om rechtspraak waarbij getoetst wordt aan het geldende recht. Bij rechtsbescherming tegen bestuursorganen gaat het om het recht bezwaar te maken en het recht om (administratief) beroep in te stellen tegen genomen besluiten.⁴¹ Daarbij kan, omdat het om bestuursorganen gaat, de toetsing ruimer zijn dan aan het geldende recht alleen. Ook belangen die niet rechtstreeks in het recht bescherming vinden kunnen daarin betrokken worden. Procedures in het bestuursrecht worden gestart door het maken van bezwaar of het instellen van beroep op grond van artikel 1:5 jo artikel 6:4 jo artikel 7:1 Awb.

³⁸ Damen e.a. 2009, p.22-23

³⁹ Van Wijk e.a. 2009, p.518

⁴⁰ Van Wijk e.a. 2009, p.519

⁴¹ <[www.wetten.overheid.nl/BWBR0005537/Hoofdstuk 1693247/Titel 11/Artikel 15/geldigheidsdatum_15-09-2011](http://www.wetten.overheid.nl/BWBR0005537/Hoofdstuk_1693247/Titel_11/Artikel_15/geldigheidsdatum_15-09-2011)> , geraadpleegd op 15-09-2011

Wanneer er geen bezwaar of beroep bij een bestuursrechter mogelijk is heeft de burger nog de mogelijkheid een geschil voor te leggen aan een burgerlijke rechter op de grond dat een bepaald overheidshandelen een onrechtmatige daad inhoudt.⁴²

§5.4 De toetsing door rechtsprekende organen

Bij de rechtsbescherming tegen het bestuur wordt onderscheid gemaakt tussen rechtmatigheid- en doelmatigheidstoetsing. Bij de rechtmatigheidstoetsing gaat het om de vraag of het bestuur rechtmatig gehandeld heeft. De rechter gaat na of het bestuursorgaan bij uitoefening van de bevoegdheden het geldende recht (geschreven, ongeschreven rechtsregels en algemene rechtsbeginselen) in acht heeft genomen. Bij de doelmatigheidstoetsing gaat het erom of een besluit of handeling op andere dan rechtsgronden juist, aanvaardbaar of gewenst is. Het beoordelingskader daarvan is de belangenafweging die het bestuursorgaan moet maken. Bij de rechtmatigheidstoetsing beperkt het rechtsprekende orgaan zich tot de beoordeling van de rechtmatigheid van een bestreden besluit en mengt zich inhoudelijk niet in de bestuurlijke of beleidsmatige taken. De rechter toetst aan de volgende criteria:

- Is het bestuursorgaan bevoegd?;
- Heeft het bestuur de feiten en omstandigheden juist vastgelegd?;
- Zijn de feiten en omstandigheden rechtens juist gekwalificeerd?;
- Is het recht juist uitgelegd?;
- Heeft er een afweging van belangen plaatsgevonden?;
- Heeft het bestuur de volgorde van belangrijkheid van de belangen deugdelijk gemotiveerd?

Duidelijk is dat zowel op het gebied van beleidsmatigheid als doelmatigheid fouten gemaakt kunnen worden die ten koste (kunnen) gaan van de burger.

Rechtsprekende organen kunnen daar controle en invloed op uitoefenen.⁴³

§5.5 De grenzen van rechtsbescherming

Rechtsbescherming is een belangrijk onderdeel van de Nederlandse rechtsstaat. Echter, rechtsbescherming is niet oneindig. Het kent zijn grenzen en vindt deze in de wet. Een eerste beperking is dat in bepaalde situaties het maken van bezwaar niet mogelijk is. Een voorbeeld van een beslissing waartegen geen bezwaar mogelijk is een beslissing met betrekking tot de procedure ter voorbereiding van een besluit, tenzij de beslissing (los van het besluit) de belanghebbende rechtstreeks in zijn belang treft. Dat bezwaar tegen een dergelijk besluit niet mogelijk is, is beschreven in artikel 6:3 Awb. Daarin is het volgende aangegeven: *“Een beslissing inzake de procedure ter voorbereiding van een besluit is niet vatbaar voor bezwaar of beroep, tenzij deze beslissing de belanghebbende los van het voor te bereiden besluit rechtstreeks in zijn belang treft”*.⁴⁴ Een tweede beperking is een besluit waar tegen geen beroep mogelijk is. Een voorbeeld daarvan is een besluit dat op grond van artikel 8:2 sub a Awb, een algemeen verbindend voorschrift inhoudt. Een derde beperking is dat rechtsbescherming ook kan worden begrensd in de fase waarin het aan de rechter is overgelaten een beslissing te nemen. De rechter heeft de mogelijkheid te bepalen of de partij die beroep instelt daadwerkelijk een belanghebbende is in zin van artikel 1:2 Awb. Wanneer de rechter besluit dat dit niet het geval is houdt de rechtsbescherming van de partij die beroep heeft ingesteld met betrekking tot die procedure op. Het beroep wordt dan niet-ontvankelijk verklaard.⁴⁵

---

⁴² Van Wijk e.a. 2009 , p.521

⁴³ Van Wijk e.a. 2009 , p.525

⁴⁴ Artikel 6:3 Awb

⁴⁵ Van Wijk e.a. 2009 , p.517-526

Eventuele beperking van rechtsbescherming met toepassing van het relativiteitsvereiste kan pas plaatsvinden in een (eventuele) beroepsfase. Toetsing aan het relativiteitsvereiste in de bezwaarfase is namelijk niet mogelijk, omdat het relativiteitsvereiste zich richt op versnelling van procedures in de beroepsfase. Het vereiste is dan ook in de Chw gecodificeerd in afdeling 2, §2.4. Deze paragraaf bevat alle bepalingen over (hoger) beroep.

6. Het oordeel van rechters omtrent rechtsbescherming (van burgers)

In hoofdstuk 5 is ingegaan op wat rechtsbescherming (van burgers) inhoudt en waar de grenzen liggen. Inmiddels is door zowel de Afdeling als andere rechtsprekende organen een aantal uitspraken gedaan waarbij het relativiteitsvereiste aan de orde kwam. In dit hoofdstuk wordt door middel van een jurisprudentieanalyse ingegaan op het oordeel van rechters als het gaat om rechtsbescherming met betrekking tot toepassing van het relativiteitsvereiste.

§6.1 Systematiek van de toepassing van het relativiteitsvereiste

Voordat wordt ingegaan op de toepassing van het relativiteitsvereiste is het van belang de systematiek te beschrijven. Aan de relativiteitseis wordt eerst toegekomen indien sprake is van een ontvankelijk beroep. Uit twee uitspraken van 27 oktober 2010⁴⁶ en 24 december 2010⁴⁷ en uit de uitspraak van 19 januari 2011 blijkt dat de Afdeling een bepaalde systematiek hanteert. Eerst wordt een aangevoerde beroepsgrond inhoudelijk beoordeeld. Indien de Afdeling van oordeel is dat er geen sprake is van schending van de ingeroepen norm wordt aan het relativiteitsvereiste niet toegekomen. Indien wel sprake is van strijd met de ingeroepen norm wordt vervolgens gekeken of deze strijd op grond van artikel 1.9 Chw tot vernietiging van het bestreden besluit kan leiden. Als wordt geconcludeerd dat de ingeroepen norm niet strekt tot bescherming van de belangen van degene die zich daarop beroep, zal het bestreden besluit (ondanks het oordeel dat sprake is van strijd met de ingeroepen norm) niet worden vernietigd.⁴⁸

§6.2 Bespreking eerste uitspraak toepassing relativiteitsvereiste

De Afdeling heeft op 19 januari 2011⁴⁹ de eerste echte uitspraak gedaan waarin getoetst werd aan het relativiteitsvereiste. De Afdeling heeft, zoals gezegd, in een uitspraak van 19 januari 2011 (zie bijlage A) een richtlijn bepaald als het gaat om toepassing van het relativiteitsvereiste. De Afdeling geeft aan dat uit de memorie van toelichting op het wetsvoorstel van de Chw⁵⁰ kan worden geconcludeerd dat de wetgever met dit artikel wil bereiken dat er een verband moet bestaan tussen een beroepsgrond en de reden om in beroep te gaan. De rechter vernietigt geen besluiten wegens schending van een rechtsregel die niet strekt tot bescherming van een belang waarin de betreffende partij (dreigt) te worden geschaad.

§6.2.1 Casusbeschrijving en rechterlijk oordeel uitspraak 19 januari 2011

In de uitspraak van 19 januari 2011 ging het om een juridische-planologische regeling voor een nieuwe woonwijk met ongeveer 74 woningen. De appellant voerde aan dat de raad ten onrechte het plan heeft vastgesteld. Zij heeft de behoefte aan de voorziene woningen betwist en was van mening dat ten onrechte het gemeentelijke Kwalitatief Woningbouwprogramma 2 (hierna: het gemeentelijke KWP 2) als grondslag is gebruikt voor het plan. Volgens de appellant bevatte het gemeentelijke KWP 2 achterhaalde gegevens. Door de provincie Gelderland was inmiddels het KWP 3 vastgesteld, waaruit bleek dat de woningbehoefte lager was komen uit te vallen. De appellant was van

⁴⁶ ABRvS 27 oktober 2010, nr. 201004278/1/R3

⁴⁷ ABRvS 24 december 2010, nr. 201008192/2/R3

⁴⁸ <www.kienhuishoving.nl/LinkClick.aspx?fileticket=PmyhOT5Qkx%&tabid=501>, geraadpleegd op 12-10-2011

⁴⁹ ABRvS 19 januari 2011, nr. 2010064261/R2

⁵⁰ *Kamerstukken II* 2009/10, 32 127, nr. 3, p.49

mening dat de raad eerst een nieuw actueel gemeentelijk KWP had moeten vaststellen voordat tot vaststelling van het plan was overgegaan. De raad was van mening dat appellants zich niet op de genoemde grond kon beroepen, omdat de geschonden norm niet strekte tot de bescherming van het belang van appellant.⁵¹

De Afdeling oordeelde:⁵²

“Artikel 1.9 van de Chw staat er niet aan in de weg dat belanghebbenden zich in rechte op de norm van een goede ruimtelijke ordening kunnen beroepen ten einde een vernietiging van het besluit tot vaststelling van het bestemmingsplan te bewerkstelligen voor zover die norm betrekking of mede betrekking heeft op hun eigen belangen. Zij zijn daarbij niet beperkt tot het uitsluitend naar voren brengen van beroepsgronden die ertoe strekken aan te tonen dat aan belangen gerelateerd aan gebruiksmogelijkheden van hun eigen gronden of bouwwerken te weinig gewicht is toegekend, maar zij hebben ook de mogelijkheid te betogen dat aan hun belangen te weinig gewicht is toegekend bij het aanwijzen van bestemmingen voor gronden in hun directe omgeving en het vaststellen van daarop betrekking hebbende regels, gelet op de invloed die bestemmingen en regels hebben op de gebruiksmogelijkheden of de waarde van hun eigen gronden of bouwwerken.

Voor zover wettelijke regels eisen stellen aan of randvoorwaarden scheppen voor het aanwijzen van bestemmingen en de daarop betrekking hebbende planregels, leidt, mede gelet op het vereiste dat een regel 'kennelijk' niet strekt tot bescherming van bepaalde belangen, een juiste toepassing van artikel 1.9 van de Chw ertoe dat belanghebbenden zich niet kunnen beroepen op wettelijke voorschriften die onmiskenbaar niet zijn geschreven ter bescherming van hun belangen. Zo kan een belanghebbende die een besluit tot vaststelling van een bestemmingsplan aanvecht dat de oprichting van een of meer woningen in het uitzicht van zijn woning mogelijk maakt, zich ter fine van vernietiging van dat besluit in beginsel niet succesvol beroepen op het niet in acht nemen van de normen van de Wet geluidhinder voor zover het betreft de geluidbelasting ter hoogte van de op te richten woning of woningen”.

§6.2.1.1 Toelichting op uitspraak

In de uitspraak van 19 januari 2011 werd voor het eerst door de Afdeling geoordeeld over het relativiteitsvereiste in samenhang met de norm van een goede ruimtelijke ordening. Ook werd voor het eerst geoordeeld over het relativiteitsvereiste in samenhang met de Wet geluidhinder. De Afdeling beoordeelde of de beroepsgrond kon slagen en vervolgens werd gekeken naar het relativiteitsvereiste. In dit geval had deze behandelingswijze tot gevolg dat het bestemmingsplan in werking kon treden, terwijl niet aan de geluidsnormen ter plaatse van de nieuw te bouwen woningen kon worden voldaan.⁵³

§6.3 Analyse totaal aantal uitspraken tot 1 oktober 2011

Sinds de inwerkingtreding van de Chw zijn er meerdere uitspraken gedaan (zowel in het algemene bestuursrecht als in het omgevingsrecht) waarbij het relativiteitsvereiste aan de orde was. Uit een tussenrapportage afkomstig van de Rijksuniversiteit Groningen⁵⁴ is gebleken dat er sinds de inwerkingtreding van de Chw tot 1 oktober 2011 54 zaken zijn behandeld waarin het relativiteitsvereiste aan de orde kwam (zie bijlage B). De vraag is wat het relativiteitsvereiste voor de uitspraken van de rechters heeft betekend? De zaken zijn te verdelen in een vijftal categorieën. De eerste categorie bestaat uit uitspraken waarin de rechter (stilzwijgend) oordeelt dat artikel 1.9 Chw geen enkele invloed heeft op de uitkomst van de procedures. In dit geval gaat het om 28 van de 54 uitspraken. De reden dat artikel 1.9 Chw niet aan de orde is dat beide partijen niet hebben aangevoerd dat de bepaling vernietiging van een besluit in de weg staat. De tweede categorie bestaat uit uitspraken waarin de rechter oordeelt dat de beroepsgronden niet tot vernietiging van de bestreden besluiten

⁵¹ ABRvS 19 januari 2011, nr. 2010064261/R2

⁵² ABRvS 19 januari 2011, nr. 2010064261/R2

⁵³ ABRvS 19 januari 2011, nr. 2010064261/R2

⁵⁴ Marseille e.a. 2011, p.19

kunnen leiden. Het betrekken van het relativiteitsvereiste in de betreffende procedure is daarom overbodig. In dit geval gaat het om twaalf van de 54 uitspraken. Negen van de twaalf uitspraken werden ongegrond verklaard en de overige drie uitspraken werden gegrond verklaard. De derde categorie omvat uitspraken waarin de rechter een aantal beroepsgronden niet beoordeelt, omdat die gronden vanwege het relativiteitsvereiste niet tot vernietiging van de bestreden besluiten kunnen leiden. Het gaat om negen van de 54 uitspraken. In vijf van de negen uitspraken werden de beroepen ongegrond verklaard en in vier van de negen uitspraken besloot de rechter de beroepen gegrond te verklaren. Tot de vierde categorie behoren zaken waarin de rechter oordeelt dat het relativiteitsvereiste niet in de weg staat aan de beoordeling van bepaalde beroepsgronden. In dit geval gaat het om vier van de 54 uitspraken en de beroepen werden allemaal gegrond verklaard. In de laatste categorie uitspraken oordeelt de rechter dat een beroepsgrond doel treft, maar vervolgens geeft hij in zijn uitspraak aan dat de beroepsgrond niet tot vernietiging van het besluit kan leiden, omdat artikel 1.9 Chw daaraan niet in de weg staat. In dit geval ging het om één van de 54 uitspraken, waarin het beroep dan ook ongegrond werd verklaard.⁵⁵

§6.4 De invloed van artikel 1.9 Chw op rechtsbescherming van burgers

In de eerste categorie uitspraken (28/54) komt het relativiteitsvereiste niet aan de orde. Dit betekent dat het vereiste geen enkele invloed heeft op de procedure (en de uitkomst daarvan) en dus ook geen invloed heeft op de rechtsbescherming van de betreffende appellanten. In de tweede categorie uitspraken (12/54) komt naar voren dat behandeling van artikel 1.9 Chw niet nodig is omdat, de beroepsgronden geen doel treffen. Met betrekking tot de rechtsbescherming van de appellanten verandert er met deze uitspraken niets. Voor de derde categorie uitspraken (9/54) geldt dat het lastig is om te bepalen of het relativiteitsvereiste van invloed is geweest op de rechtsbescherming. In alle uitspraken oordeelt de rechter dat hij een bepaalde beroepsgrond niet beoordeelt. Hierdoor blijft het onduidelijk wat er gebeurd zou zijn als die beroepsgronden wel beoordeeld waren. Wat wel blijkt uit de derde categorie uitspraken is dat in vier van de negen uitspraken de beroepen gegrond zijn verklaard, ondanks dat bepaalde beroepsgronden niet zijn beoordeeld. De rechtsbescherming werd in deze vier zaken dan ook niet beperkt. Het blijft in dit geval in vijf zaken onduidelijk of toepassing van het relativiteitsvereiste wel of niet had kunnen leiden tot beperking van de rechtsbescherming. Uit de vierde categorie uitspraken (4/54) blijkt dat ook hier geen sprake is van beperking van rechtsbescherming, omdat de rechter oordeelt dat artikel 1.9 Chw niet in de weg staat aan de beoordeling van de beroepsgronden. In de laatste categorie uitspraken (1/54) bepaalt de rechter dat een beroepsgrond doel treft, maar niet tot vernietiging van het besluit kan leiden, omdat het relativiteitsvereiste daaraan in de weg staat. In deze zaak had artikel 1.9 Chw mogelijk wel invloed op de rechtsbescherming.

Kortom, bij één zaak is duidelijk geworden dat het relativiteitsvereiste invloed heeft gehad op de procedure, wat ook invloed op de rechtsbescherming zou kunnen betekenen. In vijf zaken is het niet volledig duidelijk geworden of het relativiteitsvereiste daadwerkelijk invloed heeft gehad op de procedure. Maar uit 48 van de 54 gedane uitspraken is gebleken dat het relativiteitsvereiste geen enkele invloed op de procedure heeft gehad en zodoende dus ook niet op de rechtsbescherming van burgers.⁵⁶

---

⁵⁵ Marseille e.a. 2011, p.19-20

⁵⁶ Marseille e.a. 2011, p.20-21

§6.5 Werkwijze rechtsprekende organen

Ondanks de resultaten van het door Marseille (en anderen) verrichte onderzoek zijn er nog steeds juristen die van mening zijn dat het relativiteitsvereiste inbreuk maakt op de rechtsbescherming van burgers (zie §1.2 en §1.3). Het is daarom nog interessant te kijken naar, een wellicht minder voor de handliggende reden, maar een mogelijke oorzaak voor de opvatting dat met het relativiteitsvereiste inbreuk wordt gemaakt op de rechtsbescherming van burgers. Ieder rechtsprekend orgaan heeft zijn eigen werkwijze. Zij kunnen uitspraken bijvoorbeeld zodanig opbouwen dat op papier wordt toegekomen aan het relativiteitsvereiste alvorens de beroepsgronden worden beoordeeld.⁵⁷ Dit kan te maken hebben met efficiëntie (en ook proceseconomie). Sinds de inwerkingtreding van de Chw hebben verschillende rechtsprekende organen hun procesregels namelijk moeten wijzigen/veranderen⁵⁸, omdat de procedures met betrekking tot de Chw (gedeeltelijk) afwijken van die van andere bestuursrechtelijke procedures. De werkwijze van rechtsprekende organen als het gaat om CHW-besluiten kan de indruk wekken dat er inbreuk wordt gemaakt op de rechtsbescherming van burgers. Echter, de rechter dient altijd de regels omtrent rechtsbescherming van burgers in acht te nemen.⁵⁹ Een afwijkende opbouw van een uitspraak op papier zal daarom niet zo snel tot inbreuk op rechtsbescherming kunnen leiden.

---

⁵⁷ ABRvS 16 maart 2011, nr. 201009223/1/T1/R3

⁵⁸ <www.raadvanstate.nl/onze_werkwijze/bestuursrechtspraak/werkwijze_hoger_beroep/#3b>, geraadpleegd op 07-12-2011

⁵⁹ Artikel 6 EVRM

7. Rechtsbescherming (van burgers) op het gebied van het omgevingsrecht

In hoofdstuk 6 is jurisprudentie besproken en geanalyseerd, waarin het relativiteitsvereiste aan de orde kwam. Het omgevingsrecht verdient een aparte behandeling, gezien de ontwikkelingen door de jaren heen op het gebied van rechtsbescherming. Al ruim voordat het relativiteitsvereiste zijn intrede deed in het Nederlandse recht is, zijn er in het omgevingsrecht (vroeger milieurecht) verschillende onderzoeken verricht naar het gevolg voor de rechtsbescherming (van burgers) met afschaffing van de actio popularis en de toetsing aan het belanghebbendenbegrip. Om tot beantwoording te komen van de vraag of toepassing van het relativiteitsvereiste invloed heeft op de rechtsbescherming van burgers op het gebied van het omgevingsrecht, worden in dit hoofdstuk bevindingen, uit een aantal in het verleden verrichte onderzoeken, geanalyseerd.

§7.1 De actio popularis

Voor 1 juli 2005 gold in het ruimtelijk bestuursrecht en het milieurecht de 'actio popularis'. De actio popularis hield in dat één ieder van zijn beroepsrecht gebruik kon maken als men het niet eens was met een genomen besluit. Dit in tegenstelling tot de toen geldende hoofdregel in het Nederlandse bestuursrecht die uitging van een beroepsrecht voor alleen belanghebbenden (art 8:1 Awb). De actio popularis had tot gevolg dat er sprake was van een ruime rechtsbescherming. Maar per 1 juli 2005 werd de actio popularis afgeschaft.⁶⁰

§7.2 Het belanghebbendenbegrip

Het belanghebbendenbegrip is gecodificeerd in artikel 1:2 Awb. Lid 1 geeft aan dat onder een belanghebbende diegene wordt verstaan wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken. Het belanghebbendenbegrip bestaat uit vier vereisten:

- Het moet gaan om een eigen belang;
- Het moet gaan om een persoonlijk belang;
- Het moet gaan om een objectief belang;
- Er moet een causaal verband bestaan tussen het besluit en het belang.

Een eigen belang houdt in dat diegene zelf een belang heeft. Een belang is persoonlijk als het gaat om een belang dat de belanghebbende onderscheidt van anderen. Het gaat er dan ook om dat men in het belang is getroffen. Een objectief belang betekent dat er meer moet zijn dan een subjectief belang. Een subjectief belang is een belang dat gebaseerd is op emotionele overwegingen. Een dergelijk belang is niet voldoende om aan te tonen dat men een belanghebbende is. Een causaal verband is aanwezig als een besluit de reden is geweest dat de belanghebbende in zijn belang is getroffen. Hiervoor moet tussen het besluit en het belang een onlosmakelijk en direct verband bestaan. Uit de bovenstaande vereisten blijkt dat het begrip belanghebbende beperkter moet worden uitgelegd dan het begrip één ieder.⁶¹

---

⁶⁰ Lucas 2007, p.3

⁶¹ Lucas 2007, p.6-7

§7.3 Afschaffing van de actio popularis

De onderzoekers Jongsma en Michiels⁶² waren bang dat de afschaffing van de actio popularis mogelijk een beperking van een beroepsrecht voor milieuorganisaties kon betekenen. Een andere onderzoeker, Schueler, was van mening dat milieuorganisaties in het milieurecht (tegenwoordig het omgevingsrecht) een bevoorrechte positie behoren te hebben. Als argument ter onderbouwing van zijn standpunt noemt hij bijvoorbeeld dat een omgevingsrechtelijk besluit ingrijpende en blijvende gevolgen kan hebben, die vele burgers treft. De belangenorganisaties horen dus indirect de mogelijkheid te krijgen op te komen voor de bescherming van burgers. De afschaffing van de actio popularis zou deze mogelijkheid kunnen beperken, waardoor ook de rechtsbescherming van burgers mogelijk zou worden beperkt. Schueler was wel van mening dat het beroepsrecht van belangenorganisaties moet worden beperkt tot de organisaties die vallen onder het belanghebbendenbegrip.⁶³ Twee andere onderzoekers, Mesters en Oldenziel, waren het niet eens met de redenering van Jongsma en Michiels dat de afschaffing van de actio popularis zou kunnen leiden tot een beperking van het beroepsrecht van belangenorganisaties. Het beperken van het beroepsrecht van belangenorganisaties was volgens hen namelijk in strijd met het verdrag van Aarhus. Daarnaast moesten burgers die een procedure startte, vanwege de genoemde eisen, verbonden aan het belanghebbendenbegrip, voldoen aan bepaalde voorwaarden.⁶⁴ Dit zou leiden tot het terugdringen van oneigenlijk gebruik van het beroepsrecht. Het terugdringen van oneigenlijk gebruik het beroepsrecht zou op zijn beurt weer leiden tot verbetering van de rechtsbescherming. Alleen degene die daadwerkelijk belanghebbenden waren konden dan gebruik maken van het recht op rechtsbescherming.⁶⁵ Uit onderzoeken verricht in 1999⁶⁶ en 2005⁶⁷ bleek daarentegen dat nauwelijks gebruik werd gemaakt van het beroepsrecht voor één ieder door niet-belanghebbenden. Het was dan ook geen logische gedachtegang dat, dat wel het geval zou zijn na afschaffing van het beroepsrecht voor één ieder. Verder bleek dat de Afdeling het belanghebbendenbegrip in de praktijk ruim uitlegde.⁶⁸ In een uitspraak⁶⁹ oordeelt de Afdeling bijvoorbeeld dat niet is vereist dat omwonenden rechtstreeks geraakt moeten zijn in hun belang (zoals is omschreven in artikel 1:2 Awb). Ook oordeelt de Afdeling dat slechts aannemelijk hoeft te zijn dat de milieugevolgen op de percelen kunnen worden ondervonden. Door de ruime interpretatie van het belanghebbendenbegrip van de Afdeling ontstond het vermoeden dat het beschermingsbereik van de rechtsbescherming (van burgers) niet werd beperkt.⁷⁰

---

⁶² Jongsma & Michiels, p.2238-2239

⁶³ Schueler 2005, p.118-120

⁶⁴ Mesters & Oldenziel 2003, p.221-230

⁶⁵ Lucas 2007, p. 10 en p.17-18

⁶⁶ de Gier & Robbe 1999, p.605-611

⁶⁷ Marseille 2005/2, p.79

⁶⁸ Verhoeven 2007, p.42-46

⁶⁹ ABRvS 7 februari 2007, AB 2007, 235

⁷⁰ Lucas 2007, p.9-10

§7.4 Analogieredeneringen

Met de afschaffing van de actio popularis werd door de Onderzoekers Goedhart en Robesin⁷¹ gevreesd dat dit op termijn zou kunnen leiden tot de invoering van een relativiteitsvereiste. De voorspelling klopte. Op 31 maart 2010 is het relativiteitsvereiste in werking getreden. In deze paragraaf wordt getracht een analogieredenering te maken tussen de afschaffing van de actio popularis en de introductie van het relativiteitsvereiste als het gaat om de mogelijke gevolgen voor rechtsbescherming in het omgevingsrecht.

§7.4.1 Beroepsrecht milieuorganisaties/belangenorganisaties

Zoals blijkt uit §7.3. was men bang dat afschaffing van de actio popularis zou leiden tot een beperking van het beroepsrecht van belangenorganisaties.

Het is interessant om te bekijken wat het relativiteitsvereiste voor het beroepsrecht van belangenorganisaties kan betekenen. Milieuorganisaties moeten toegang hebben tot de rechter voor zover het milieubelang waarvoor zij staan door het bestreden besluit wordt geraakt. Daarbij kan een relativiteitsvereiste worden toegepast, zolang het specifieke milieubelang, waar de organisatie volgens haar doelstelling en werkzaamheden voor staat, wordt gezien als haar eigen belang.⁷² Het Verdrag van Aarhus vormt geen drempel voor een relativiteitsvereiste als het gaat om belangenorganisaties. Artikel 9 van het verdrag van Aarhus bepaalt namelijk dat een recht op rechtsbescherming wordt toegekend aan betrokken publiek dat of voldoende belang heeft of aangeeft dat er sprake is van schending van een subjectief recht. Het verdrag lijkt zich niet te verzetten tegen het relativiteitsvereiste. Wel moet aan randvoorwaarden worden voldaan.⁷³ Schueler omschrijft deze als volgt: *“de eerste randvoorwaarde is dat het beschermingsbereik van omgevingsrechtelijke normen niet te beperkt mag worden getrokken. De individuele belangen van burgers die parallel lopen met het algemeen belang waar een toepasselijk voorschrift op ziet, moeten in beginsel binnen het beschermingsbereik van dat voorschrift vallen. De tweede randvoorwaarde betreft milieuorganisaties die beroepsgerechtigd zijn ingevolge artikel 1:2 lid 3 Awb.”*⁷⁴ Dit lid omschrijft dat belangen van rechtspersonen algemene en collectieve belangen zijn die zij volgens hun doelstelling en volgens hun feitelijke werkzaamheden behartigen. De rechterlijke toetsing moet wel ruim en flexibel blijven, zodat milieuorganisaties, in het belang van burgers, daadwerkelijk vernietiging kunnen realiseren als het belang waarvoor zij opkomen worden geschaad.⁷⁵

De rechtsbescherming van burgers (als het gaat om het beroepsrecht van belangenorganisaties) blijft, indien er wordt voldaan aan de randvoorwaarden, met toepassing van het relativiteitsvereiste gewaarborgd.

---

⁷¹ Goedhart & Robesin 2004, p.143-145

⁷² Schueler 2010, p.40

⁷³ de Poorter e.a. 2004, p.87-88

⁷⁴ Schueler 2010, p.39-40

⁷⁵ Schueler 2010, p.40-41

§7.4.2 Bestrijding oneigenlijk gebruik beroepsrecht

In §7.3 is gebleken dat met men met afschaffing van de actio popularis oneigenlijk gebruik van het beroepsrecht wilde bestrijden. Met toepassing van het relativiteitsvereiste wordt getracht hetzelfde doel te bereiken.⁷⁶ Volgens onderzoeker Walraven zou toetsing aan het belanghebbendengrip verbetering van rechtsbescherming betekenen. Alleen degenen die daadwerkelijk belanghebbenden waren hadden namelijk recht op rechtsbescherming. Hierdoor zou ook het oneigenlijk gebruik van het beroepsrecht worden bestreden.⁷⁷ Daar is tegenin te brengen dat uit onderzoeken, verricht in 1999 en 2005, blijkt dat nauwelijks gebruik werd gemaakt van het beroepsrecht van de actio popularis door niet-belanghebbenden.⁷⁸ Bestrijding van oneigenlijk gebruik van het beroepsrecht bleek dus niet noodzakelijk te zijn en zodoende had het ook geen verbetering van rechtsbescherming tot gevolg. Dezelfde redenering geldt voor het relativiteitsvereiste. Een doel van het relativiteitsvereiste is ook bestrijding van oneigenlijk gebruik van beroepsrecht. Het is, net als bij de afschaffing van de actio popularis, geen te verwachten gevolg dat nu dat het relativiteitsvereiste is geïntroduceerd plotseling veel niet-belanghebbenden gebruik gaan maken van hun beroepsrecht. Bestrijding van oneigenlijk gebruik van het beroepsrecht met toepassing van het relativiteitsvereiste blijkt dus niet noodzakelijk te zijn. De zogenaamde bestrijding van het oneigenlijk gebruik van het beroepsrecht beperkt de omvang van de rechtsbescherming van de burger dan ook niet.

§7.4.3 Interpretatiewijze relativiteitsvereiste

Uit §7.3 blijkt dat de interpretatiewijze van een rechter een grote rol speelt in of een vereiste wel of geen invloed heeft op rechtsbescherming. In het verleden is gebleken dat de Afdeling het belanghebbendenbegrip ruim uitlegde, waardoor werd vermoed dat het belanghebbendenbegrip geen inbreuk maakte op rechtsbescherming. De rechter dient, zo blijkt uit artikel 1.9 Chw, het relativiteitsvereiste toe te passen, maar bij de toepassing heeft hij een keuze: een strikte- of ruime interpretatie hanteren. De wet schrijft namelijk geen wijze voor waarop rechters het relativiteitsvereiste dienen te interpreteren. Artikel 1.9 Chw bepaalt daarnaast dat de rechter een besluit niet vernietigt als het 'kennelijk' niet strekt tot bescherming van de belangen van degene die zich daarop beroept. Er is (nog) discussie mogelijk over de vraag hoe het begrip kennelijk moet worden ingevuld.⁷⁹ Ook hierdoor krijgt de rechter de mogelijkheid het begrip zo ruim mogelijk in te vullen als rechtsbescherming in het geding dreigt te raken. Als de rechter ervoor kiest het relativiteitsvereiste strikt te interpreteren zou dit in een individueel geval misschien kunnen leiden tot een inbreuk op rechtsbescherming. Maar uit de geanalyseerde jurisprudentie in hoofdstuk 6 blijkt niet duidelijk dat een strikte interpretatie een gangbare weg is bij toepassing van het relativiteitsvereiste. Uit de geanalyseerde jurisprudentie blijkt tevens dat in 48 van de 54 gedane uitspraken de rechter oordeelt dat het relativiteitsvereiste geen invloed heeft op de procedure en zodoende ook niet op de rechtsbescherming.⁸⁰

Om verwarring te voorkomen wordt aangegeven dat met de soorten van relativiteitsleer in §2.6 niet hetzelfde wordt bedoeld als met de wijzen van interpretatie in §7.4.3.

⁷⁶ Kamerstukken II 2009/10, 32 450, nr.3, p.18

⁷⁷ Lucas 2007, p.10

⁷⁸ Marseille 2005/2, p.79

⁷⁸ Verhoeven 2007, p.42-46

⁷⁹ Barkhuysen & Kortman 2010, p.329

⁸⁰ Marseille e.a. 2011, p.21

8. Conclusies

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de centrale vraagstelling door middel van het weergeven van de conclusies. Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen: versnelling van beroepsprocedures en rechtsbescherming (van burgers). De conclusies worden per onderdeel gepresenteerd.

§8.1 Relativiteitsvereiste: wel of geen bijdrage aan versnelling van beroepsprocedures?

Na onderzoek te hebben verricht naar versnelling van beroepsprocedures blijkt dat het relativiteitsvereiste niet leidt tot versnelling van beroepsprocedures.

Het relativiteitsvereiste leidt juist tot een extra werklast voor de rechter.

De extra werklast voor de rechter kan in de praktijk zelfs leiden tot vertraging van beroepsprocedures. Vertraging van procedures is uitdrukkelijk niet de bedoeling van de wetgever. Met toepassing van het relativiteitsvereiste wordt dus mogelijk een tegenovergesteld en onbedoeld effect gecreëerd. Naar aanleiding van het verrichte onderzoek naar de vraag of het relativiteitsvereiste bijdraagt aan versnelling van beroepsprocedures blijkt ook dat het relativiteitsvereiste geen noodzakelijke maatregel is om versnelling van beroepsprocedures te realiseren. De wetgever beoogt namelijk, zoals blijkt uit het onderzoek, met toepassing van het relativiteitsvereiste te voorkomen dat bij tal van projecten allerlei mensen zich als appellant kunnen melden.

Maar in de praktijk wordt het relativiteitsvereiste niet als een ontvankelijkheidscriterium toegepast. De (eventuele) toetsing aan het relativiteitsvereiste is pas aan de orde als de rechter de beroepsgronden beoordeelt/behandelt.

§8.2 Rechtsbescherming van burgers: wel of geen inbreuk?

Na relevante jurisprudentie te hebben geanalyseerd kan er wat betreft de mogelijke gevolgen voor de rechtsbescherming geconcludeerd worden dat het relativiteitsvereiste geen inbreuk maakt op de rechtsbescherming van burgers.

De jurisprudentieanalyse uit §6.3 en §6.4 laat dit zien. Daarnaast kan de werkwijze van rechtsprekende organen een rol spelen in de opvatting dat er mogelijk inbreuk wordt gemaakt op de rechtsbescherming van burgers, gezien de wijziging/verandering van procesregels met betrekking tot de behandeling van zaken waarop de Chw van toepassing is. Een bepaalde werkwijze kan wellicht tot gevolg hebben dat wordt geïmpliceerd dat de rechter met toepassing van het relativiteitsvereiste inbreuk maakt op de rechtsbescherming van burgers. Echter, de rechter is gehouden de regels omtrent rechtsbescherming in acht te nemen. Een bepaalde werkwijze kan daarom in dit geval niet leiden tot een inbreuk op rechtsbescherming.

Zoals is gebleken uit het onderzoek is het relativiteitsvereiste door het kabinet vormgegeven om te kunnen voorkomen dat bij tal van projecten betrokkenen zich als appellant kunnen melden, wat impliceert dat het zou moeten worden gezien als ontvankelijkheidscriterium. In de praktijk blijkt het vereiste pas (eventueel) aan de orde te zijn wanneer de rechter toekomt aan de beoordeling van de beroepsgronden. Het doel van de wetgever en de feitelijke toepassing van het relativiteitsvereiste lijken niet met elkaar overeen te komen.

§8.3 Rechtsbescherming van burgers: wel of geen inbreuk op het gebied van het omgevingsrecht?

Uit het onderzoek naar de invloed van artikel 1.9 Chw op rechtsbescherming is gebleken dat toepassing van het relativiteitsvereiste in het omgevingsrecht op het gebied van rechtsbescherming geen negatieve invloed heeft. De analogieredeneringen naar aanleiding van in het verleden verrichte onderzoeken naar de afschaffing van de actio popularis en de toepassing van het belanghebbendenbegrip laten dit zien. Het beroepsrecht van milieuorganisaties wordt namelijk niet wezenlijk beperkt als zij voldoen aan de twee door het verdrag van Aarhus gestelde randvoorwaarden. Ook blijkt bestrijding van oneigenlijk gebruik van het beroepsrecht niet noodzakelijk te zijn, omdat het geen te verwachten gevolg is dat met introductie van het relativiteitsvereiste niet-belanghebbende plotseling in grote getale gebruik gaan maken van hun beroepsrecht. Uit geanalyseerde jurisprudentie blijkt tot slot dat in 48 van de 54 gedane uitspraken de rechter oordeelt dat het relativiteitsvereiste geen invloed heeft op de procedure. Als de rechter ervoor kiest het relativiteitsvereiste in een zaak strikt te interpreteren zou dit in een individueel geval misschien kunnen leiden tot een inbreuk op rechtsbescherming van de betreffende appellant(en), gezien het gegeven dat in een aantal zaken niet duidelijk is geworden of het relativiteitsvereiste van invloed is geweest op de procedure. Maar uit de geanalyseerde jurisprudentie blijkt niet duidelijk dat een strikte interpretatie een gangbare weg is bij toepassing van het relativiteitsvereiste.

9. Evaluatie onderzoek

Op deze plaats wordt teruggekeken op het verloop van het onderzoek. Eerst wordt ingegaan op de doelstelling van het onderzoek. Daarna op het proces en op het product. De evaluatie van het proces heeft betrekking op de totstandkoming van het onderzoek. Bij de evaluatie van het product wordt nagegaan of de resultaten van het onderzoek antwoord geven op de deelvragen en of de centrale vraag wordt beantwoord. Tot slot wordt ingegaan op de mogelijkheid tot nader onderzoek naar aanleiding van dit onderzoek.

§9.1 Doelstelling

Het onderwerp van het onderzoek is afkomstig van Bureau Bestuurlijke en Juridische Zaken van de provincie Noord-Brabant. Het doel van het onderzoek was om in kaart te brengen of het relativiteitsvereiste daadwerkelijk bijdraagt aan versnelling van beroepsprocedures en of toepassing van het relativiteitsvereiste mogelijk inbreuk maakt op de rechtsbescherming van burgers.

§9.2 Procesevaluatie

Het onderzoeksplan is gedurende de hele onderzoeksperiode van groot belang geweest. Het heeft gefungeerd als leidraad van het verdere onderzoek. Gedurende het proces is het onderzoeksplan op bepaalde punten gewijzigd. Er is bijvoorbeeld besloten om geen interviews meer te houden in verband met de moeilijke bereikbaarheid en de verlate antwoorden van de personen die geïnterviewd moesten worden. Ook zijn de deelvragen inhoudelijk gedeeltelijk gewijzigd. Gaandeweg kwam de onderzoeker er namelijk achter dat bepaalde deelvragen de centrale vraag niet voldoende konden beantwoorden. Verder zijn een aantal deelvragen, wat formulering betreft, op kleine punten gewijzigd. Voor het overige is het beantwoorden van de deelvragen volgens de planning verlopen.

§9.3 Productevaluatie

Het onderzoek gaat in op de vraag of toepassing van het relativiteitsvereiste mogelijk inbreuk maakt op rechtsbescherming van burgers en bijdraagt aan de beoogde versnelling van beroepsprocedures. Alvorens hiertoe is overgegaan is het wettelijk kader van de Chw en het relativiteitsvereiste beschreven om de lezer een duidelijk en helder beeld te geven van de Chw en het relativiteitsvereiste. Het onderzoek is van waarde voor de opdrachtgever Bureau Bestuurlijke en Juridische Zaken van de provincie Noord-Brabant. Vanuit het bureau kwam het verzoek een juridische analyse te overleggen die ingaat op de mogelijk gevolgen voor rechtsbescherming van burgers en de beoogde versnelling van beroepsprocedures met toepassing van het relativiteitsvereiste. Het bureau heeft nu de mogelijkheid het onderzoek te raadplegen wanneer zij in de praktijk te maken krijgt met het relativiteitsvereiste.

§9.4 Mogelijkheid tot nader onderzoek

Gebleken is dat naar aanleiding van dit onderzoek nader onderzoek mogelijk is naar een aantal onderwerpen. Er is bijvoorbeeld nader onderzoek mogelijk naar de permanente codificatie van het relativiteitsvereiste. Met name is het dan interessant te onderzoeken of het permanente relativiteitsvereiste mogelijk wel kan bijdragen aan versnelling van beroepsprocedures. Ook kan er nader onderzoek worden verricht naar in hoeverre de overige versnellingsmaatregelen wel of niet bijdragen aan de versnelling van beroepsprocedures, omdat dit onderzoek zich beperkt tot het relativiteitsvereiste.

Literatuurlijst

Handboek:

► **Van wijk e.a. 2009**

Van Wijk e.a. , *Hoofdstukken van bestuursrecht*, Den Haag: Elsevier Juridisch 2008

Boeken onderzoeksmethodiek:

► **Van Schaaik 2011**

G.A.F.M. van Schaaik, *Praktijkgericht juridisch onderzoek*, Den Haag: Boom juridische uitgevers 2011

► **Baarda, de Goede & Teunissen 2005**

D.B. Baarda, M.P.M. de Goede & J. Teunissen, *Kwalitatief Onderzoek*, Groningen: Stenfert Kroese 2005

Overige boeken:

► **Besselink e.a. 2011-2012**

L.F.M. Besselink e.a. , *Verzameling Nederlandse Wetgeving*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2011

► **Bastiaans e.a. 2010**

M.H. Bastiaans e.a. , *Leidraad voor juridische auteurs*, Deventer: Kluwer 2010

► **Jager 2010**

Jager, *Lexplicatie Crisis- en herstelwet*, Deventer: Kluwer 2010

► **Damen e.a. 2009**

Damen e.a. , *Rechtsbescherming tegen de overheid*, Den Haag: Boom juridische uitgevers 2009

Artikelen uit vaktijdschriften:

► **Verburg 2011**

D.A. Verburg, 'Relativiteit in de Crisis- en herstelwet en in het voorstel Wet Aanpassing bestuursprocesrecht' *NTB* 2011, afl. 1-2

► **Heijnsman 2011**

J. Heijnsman, 'De relativiteitseis: doel bereikt of losse flodder?', *PB* 2010 nr. 3

► **Schueler 2010**

B.J. Schueler, 'De relativiteitseis: sneller of beter?' *TBR* 2010, nr. 1

► **Textor 2010**

V.Textor, 'de Crisis- en Herstelwet', *Gst.* 2010, afl. 2010-7335

► **Benhadi & Lam 2010**

R. Benhadi & T.E.P.A. Lam, 'de Crisis- en herstelwet vanuit algemeen bestuursrechtelijk perspectief', *PB* 2010, nr. 5

► **Barkhuysen & Kortman 2010**

T.Barkhuysen & C.N.J. Kortman, 'Versnelling van infrastructurele en bouwprojecten: de crisis- en herstelwet voorbij?', *Ars Aequi* 2010

► **Visser & Pasteuning 2010**

M.J.C. Visser & C. Pasteuning, 'Crisis- en herstelwet: duurzame versnelling?', *Milieu & Recht* 2010, nr. 2

► **Verhoeven 2007**

M.J.H.M. Verhoeven, 'Het belanghebbendenbegrip in het milieurecht', *JB* 2007

► **Schueler 2005**

B.J. Schueler, 'Hoe ver strekt de rechtsbescherming in het omgevingsrecht? Over subjectivering in het bestuursprocesrecht', *TO* 2005

► **Oldenziel 2005**

H.A. Oldenziel, 'De uniforme openbare voorbereidingsprocedure Awb en de milieuwetgeving', *Milieu en Recht* 2005

► **Marseille 2005/2**

A.T. Marseille, 'Belastende derden bij de bestuursrechter', *NTB* 2005

► **Goedhart & Robesin 2004**

A.F.F. Goedhart & M.A. Robesin, 'Het einde van de actio popularis: het begin van het einde van de rechtsbescherming', *TO* 2004

► **Mesters & Oldenziel 2003**

W.J. Mesters & H.A. Oldenziel, 'Openbaarheid van milieu-informatie na Aarhus', *NTB* 2003

► **Gier & Robbe 1999/1**

A.A.J. de Gier & J. Robbe, 'De actio popularis in het ruimtelijke ordeningsrecht en het milieurecht (I)', *Gst.* 1999

Verrichte onderzoeken:

► **Marseille e.a. 2011**

A.T. Marseille e.a. , Tussenrapportage evaluatieonderzoek procesrechtelijke bepalingen Crisis- en herstelwet, Groningen: Rijksuniversiteit Groningen 2011

► **Naeff Consult B.V. 2010**

Naeff Consult BV, Rapportage praktijkervaringen Crisis- en herstelwet, Evaluatie 2010-2011

► **Lucas 2007**

M. Lucas, afschaffing van de actio popularis; Het einde van de ruime rechtsbescherming in het milieurecht? (doctoraalscriptie Leiden Open Universiteit Nederland), 2007

► **de Poorter & de Waard 2004**

J.C.A. de Poorter e.a. , Herijking van het belanghebbendenbegrip, Groningen: Rijksuniversiteit 2004

Internetbronnen:

► **Wettekst grondwet**

<www.wetten.overheid.nl/BWBR001840/geldigheidsdatum_06-09-2011#Hoofdstuk1704198>

Geraadpleegd op 06-09-2011

► **Juridische publicaties**

<www.recht.nl/vakliteratuur/aflevering.html?aflevering=16844>

Geraadpleegd op 06-09-2011

► **Website rijksoverheid**

<www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/crisis-en-herstelwet/inhoud-crisis-en-herstelwet>

Geraadpleegd op 06-09-2011

► **Wettekst Crisis- en herstelwet**

<wetten.overheid.nl/zoeken_op/BWBR0027431/Hoofdstuk11156051/Afdeling2/24/Artikel19/geldigheidsdatum_07-09-2011>

Geraadpleegd op 07-09-2011

► **Wettekst relativiteitsvereiste privaatrecht**

<wetten.overheid.nl/BWBR0005289/Boek6/Titel3/Afdeling1/Artikel163/geldigheidsdatum_12-09-2011>

Geraadpleegd op 07-09-2011

► **Checklist betrouwbaarheid websites**

<www.webdetective.nl/checklist.html>

Geraadpleegd op 08-09-2011

► **Uitleg taken provincie Noord-Brabant**

<www.brabant.nl/organisatie/positie-en-rol-van-de-provincie.aspx>

Geraadpleegd op 10-09-2011

► **Wettekst bezwaar en beroep Awb**

<www.wetten.overheid.nl/BWBR0005537/Hoofdstuk1693247/Titel11/Artikel15/geldigheidsdatum_15-09-2011>

Geraadpleegd op 15-09-2011

► **Wetvoorstel Wabp**

<www.montesquieu-institute.eu/9353000/1/j9vvhfxcd6p0lcl/vihh9hc886zi>

Geraadpleegd op 15-09-2011

► **Systematiek relativiteitsvereiste**

<www.kienhuishoving.nl/LinkClick.aspx?fileticket=PmyhOT5Qkx%&tabid=501>

Geraadpleegd op 12-10-2011

► **Beschrijving relativiteitsvereiste**

<www.gl-advocaten.nl/_userfiles/EDDF359D-B307-406C-A9D666ABC075AE/userdocuments/2%20-%Relativiteitsvereiste%20def.pdf>

Geraadpleegd op 23-11-2011

► **Procesregels behandeling zaken met betrekking tot de Chw**

<www.raadvanstate.nl/onze_werkwijze/bestuursrechtspraak/werkwijze_hoger_beroe p/#3b>

Geraadpleegd op 07-12-2011

Wet- en Regelgeving:

- Crisis- en herstelwet
- Algemene wet Bestuursrecht
- Verdrag van Aarhus

Kamerstukken:

- *Kamerstukken II* 2009/10, 32 450, nr.2-3
- *Kamerstukken II* 2009/10, 32 127, nr.3
- *Kamerstukken II* 2010/11, 32 588, nr.1-3
- *Kamerstukken II* 2009/10, 32 127, nr.4
- *Kamerstukken II* 2008/09 31 721, nr.24

Memories van toelichting:

- Memorie van toelichting, *kamerstukken II* 2009/10, 32 127, nr.3
- Memorie van toelichting, *Kamerstukken II* 2009/10, 32 127, nr.4

Jurisprudentie:

Rechtbank:

- Rb 's-Hertogenbosch, 22 april 2011, *LJN* BQ2331
- Rb Maastricht, 13 juli 2007, *LJN* BR1588
- Rb Utrecht, 01-06-2011, *LJN* BR5269
- Rb Utrecht, 02-07-2007 *LJN* BA9417

Hoge Raad:

- HR 17-01-1958, *NJ* 1961, 568

Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State:

- ABRvS 7 februari 2007, *AB* 2007, 235
- ABRvS 3 december 2008, nr.200703693/1
- ABRvS 27 oktober 2010, nr.201004278/1/R3
- ABRvS 24 december 2010, nr.201008192/2/R3
- ABRvS 19 januari 2011, nr.2010064261/R2
- ABRvS 2 maart 2011, nr.201006859/1/R2
- ABRvS 9 maart 2011, nr.201004267/1/R3
- ABRvS 16 maart 2011, nr.201009223/1/T1/R3
- ABRvS 6 april 2011, nr.201009122/1/R3
- ABRvS 18 mei 2011, nr.201009055/1/R2
- ABRvS 13 juli 2011, nr.201008514/1/M3